

A photograph of two young women in a workshop or laboratory setting. The woman on the left, with short brown hair, is wearing a white long-sleeved shirt and white headphones around her neck. She is focused on a task, possibly using a tool on a dark, textured surface. The woman on the right, with blonde hair tied back, is also looking down at the same area. In the background, there are shelves filled with various bottles and containers, suggesting a scientific or technical environment. A white grid pattern is overlaid on the entire image.

UTRECHTSE ONDERWIJS AGENDA

Werkagenda 2024-2027

utrechtse
onderwijsagenda

Inhoud

Voorwoord	5
Achtergrond van deze agenda	6
Het Utrechtse onderwijs: Kansen voor elk kind	8
Thema 1: Sociaal-emotionele ontwikkeling	16
Thema 2: Een stevige basis voor ontwikkeling	24
Thema 3: Flexibel samenwerken en huisvesten	32
Thema 4: Versterking van de Professional	38
Thema 5: Doorlopende ontwikkellijn	44
Bijlagen	49
De UOA als de Utrechtse LEA+	50
Samenhang in beleid en uitvoering	54
Financiële gevolgen	55
Vervolg	59
Terugblik UOA Agenda 2019 - 2022	61

UOA Werkagenda

2024-2027

Voorwoord door de wethouder

en voorzitter UOA:

Alle kinderen maximale ontwikkelkansen bieden: als het érgens kan, dan is het in Utrecht!

Deze uitspraak is van een van onze schoolbestuurders die veel kansen ziet in de manier waarop in Utrecht samengewerkt wordt door de kinderopvang, scholen, vervolgonderwijs, lerarenopleidingen, ouders, door partners in de sociale basis en de jeugdhulp en door de gemeente. Met het belang van kinderen en jongeren voorop. Al deze partners spannen zich gezamenlijk in om kinderen en jongeren van 0 tot 23 jaar een doorgaande ontwikkellijn te bieden. Deze doorgaande ontwikkellijn vormt de kern van de samenwerking van partners in de UOA.

Alle kinderen worden geboren met een drang om zich te ontwikkelen: emotioneel, cognitief en sociaal. Die ontwikkeling gaat spiraalsgewijs omhoog. Soms langzaam, soms snel, de ene keer wat meer naar rechts, de andere keer wat meer naar links. Het is lang niet altijd een voorspelbare rechte lijn. In Utrecht willen we ervoor zorgen dat de ontwikkeling zo vloeiend mogelijk verloopt, waarbij de overgangen geen hoge drempels zijn, maar logische fases die elkaar opvolgen en aanvullen. Dat vraagt om samenwerking; leerlijnen die op elkaar aansluiten, professionals die effectief samenwerken, ouders die in elke fase betrokken worden, en ondersteuning die goed wordt georganiseerd.

Hoe we dat willen aanpakken voor de komende jaren, beschrijven we in deze UOA werkagenda 2024-2027.

We beschrijven de gezamenlijke ambities die we hebben binnen vijf centrale thema's: sociaal emotionele ontwikkeling, stevige basis voor ontwikkeling, flexibel samenwerken en huisvesten, versterken van de professional en doorlopende ontwikkellijn.

Onze overtuiging is, dat wanneer we deze ambities gezamenlijk realiseren, we een belangrijke positieve bijdrage leveren aan het creëren van gelijke kansen voor alle kinderen, aan een inclusiever onderwijssysteem en aan professionals die onderwijs en begeleiding van hoge kwaliteit kunnen bieden.

Eelco Eerenberg & Anko van Hoepen

Achtergrond van deze agenda

Wat is de UOA?

Gemeenten hebben de wettelijke opdracht om jaarlijks te overleggen met schoolbesturen en kinderopvangorganisaties over het bevorderen van integratie, het voorkomen van segregatie, het bestrijden van onderwijsachterstanden en de inschrijving en toelating. Dit overleg staat in de wet genoemd als Lokaal Educatieve Agenda (LEA). In Utrecht noemen wij dit de Utrechtse Onderwijs Agenda (UOA). De UOA bestaat momenteel uit:

- De kinderopvang/voorschoolse educatie
- Het primair en voortgezet onderwijs
- Het middelbaar beroepsonderwijs
- De lerarenopleidingen (hbo en wo)
- De samenwerkingsverbanden passend onderwijs PO en VO
- De gemeente Utrecht (wethouder Eerenberg (onderwijs, ruimtelijke ordening en volksgezondheid) en wethouder de Vries (Jeugd en jeugdzorg, wijk en buurtaanpak, mbo), Onderwijsbeleid (manager onderwijs) en Vastgoedorganisatie Utrecht (opgavemanager onderwijshuisvesting).

Ook Het Buurteam (Lokalis) en de gespecialiseerde jeugdhulp (KOOS en Spoor030) sluiten sinds een half jaar aan bij de vergaderingen van de UOA.

Als UOA willen we verder gaan dan onze wettelijke opdracht. We willen niet alleen met elkaar overleggen, maar ook daadwerkelijk gezamenlijke acties en plannen formuleren om het Utrechtse onderwijs te verbeteren.

Waarom is samenwerking binnen de UOA belangrijk?

Als partners in de Utrechtse Onderwijsagenda zijn we betrokken bij alle fasen van de ontwikkeling van Utrechtse kinderen en jongeren: van voorschools tot en met het vervolgonderwijs, in ondersteuning en hulp, in integrale voorzieningen en in buurt- of wijkgerichte programma's. In al die fasen en in de overgangen daartussen trekken we al jarenlang gezamenlijk op. En met die samenwerking kunnen we als geheel meer bereiken dan ieder voor zich.

Doordat we elkaar kennen en ontmoeten binnen de UOA lukt het beter om gezamenlijk visie en ambities vast te stellen en om breed te kijken naar de ontwikkeling van kinderen en jongeren, we kijken niet alleen vanuit de 'eigen sectoren' maar houden elkaar scherp op wat nodig is voor kinderen en jongeren vanaf de vroegste ontwikkelingsfase tot aan de jongvolwassenheid.

Doordat UOA leden elkaar zo regelmatig zien, ontstaan er ook meer kansen om ontwikkelingen te signaleren en daarnaar te handelen. Dat zagen we bijvoorbeeld toen er eind 2022 breed gesignaleerd werd dat leerlingen zonder ontbijt of lunch naar school kwamen als gevolg van de kosten crisis, waarop binnen een paar weken gezamenlijk geld is vrijgemaakt en ingezet werd voor schoolontbijt en -lunch. Een ander voorbeeld is dat naar aanleiding van gesprekken in de UOA over de impact van de coronaperiode op de (taal)ontwikkeling bij jonge kinderen, een initiatief kon ontstaan in samenwerking met de gemeente en de Universiteit Utrecht, waarbij studenten pedagogiek op de VE-groepen konden worden ingezet. Zij ondersteunen de VE-medewerkers, onder andere met het geven van een taalrijk aanbod aan de kinderen.

De leidraad van de UOA is onze koers voor 2040¹. Onze vierjarige werkagenda vertaalt de grote lijnen van het koersdocument naar haalbare doelen voor de komende vier jaar en laat zien hoe we daaraan werken. Zo brengen we de toekomst dichterbij en blijven we op koers. De werkagenda van de UOA is overkoepelend voor veel andere onderwijsagenda's in de stad en zorgt via haar leden voor goede verbindingen en laat zien waar wij ons gezamenlijk voor inzetten; welke thema's verdienen extra aandacht en welke doelen willen wij bereiken, en wat vraagt dit van de verbinding tussen kinderopvang en scholen met partners uit het jeugddomein en de sociale basis?

¹Het Utrechtse Onderwijs in 2040

Het Utrechtse onderwijs:

Kansen voor elk kind

Opbouw van de Utrechtse Onderwijsagenda

2024-2027

Drie overkoepelende ambities

In de Utrechtse Onderwijsagenda staan vijf thema's centraal: sociaal emotionele ontwikkeling, stevige basis voor ontwikkeling, flexibel samenwerken en huisvesten, versterken van de professional en een doorlopende ontwikkellijn. De doelen binnen deze vijf thema's dragen bij aan het bereiken van de overkoepelende ambities van de Utrechtse Onderwijsagenda die aansluiten op de uitdagingen die spelen in het onderwijs en in de stad: kansengelijkheid, voldoende professionals en inclusie.

Gelijke kansen voor alle kinderen is dé ambitie waarop al onze inspanningen zijn gericht. Het is het fundament dat we de komende jaren willen versterken. Goed onderwijs is de motor voor het creëren van deze gelijke kansen. Alle kinderen en jongeren hebben recht op goed onderwijs als essentiële basis voor volwaardige en gelijkwaardige deelname aan de samenleving. Dit begint al op de voorschool en loopt door tot en met het vervolgonderwijs.

Bij alles wat we ons voornemen voor de komende jaren lopen we tegen een immense uitdaging aan: het tekort aan **professionals**. Elk vraagstuk in het onderwijs raakt hieraan. Zonder voldoende professionals die in staat worden gesteld om ontwikkelingsstimulering, onderwijs en begeleiding van hoge kwaliteit te leveren is de ambitie van gelijke kansen voor alle kinderen onhaalbaar. Dit gegeven speelt daarom een rol binnen alle thema's.

In het onderwijs werken we aan de **inclusieve maatschappij** van morgen. Daarom is het belangrijk dat kinderen en jongeren samen opgroeien, dat alle kinderen de kans krijgen om mee te doen en dat kinderen en jongeren met en van elkaar leren en elkaar ontmoeten.

Actie op vijf thema's

Om deze ambities te bereiken ondernemen we actie binnen vijf thema's:

Sociaal emotionele ontwikkeling	We ondersteunen kinderen bij het ontwikkelen van hun eigen persoonlijkheid én veerkracht. Hierdoor zijn ze beter in staat om met tegenslag om te gaan en een eigen weg te vinden in de maatschappij, juist ook voor wie dit niet vanzelfsprekend is.
Stevige basis voor ontwikkeling	Basisvaardigheden zijn essentieel om mee te doen in de maatschappij. Deze staan echter onder druk, vooral in de buurten waar de kansen van kinderen lager zijn dan gemiddeld. We werken samen om de basisvaardigheden voor alle Utrechtse kinderen op niveau te krijgen.
Flexibel samenwerken en huisvesten	Gebouwen moeten toegankelijk zijn voor alle kinderen. Inclusief (ver)bouwen wordt daarom ons streven, zodat steeds meer kinderen en jongeren kunnen opgroeien en naar school kunnen in de wijk waar zij wonen. Ook verlagen we de drempel en verbeteren we de toegankelijkheid van voorzieningen zodat deze beter vindbaar zijn. Door flexibel (ver)bouwen zorgen we dat voorzieningen optimaal benut worden. Hierdoor bereiken we meer kinderen voor wie meedoen niet vanzelfsprekend is.
Versterken van de professional	Voldoende onderwijsprofessionals zijn dé motor achter gelijke kansen. Gelet op de uitdaging die het tekort aan onderwijsprofessionals biedt, is samenwerking en solidariteit binnen de UOA belangrijk. Elke leerling, ongeacht de school of buurt, verdient toegang tot voldoende docenten. We zetten daarom de ambities van Utrecht Leert stevig door, met als doel het terugdringen van het tekort aan en het ondersteunen van de ontwikkeling van onderwijsprofessionals. Tegelijkertijd ondersteunen we samenwerking tussen sectoren om, zelfs bij beperkte beschikbaarheid, de kwaliteit van het onderwijs te handhaven.
Doorlopende ontwikkellijn	De ontwikkeling van kinderen moet leidend zijn, niet het systeem of de route die is uitgestippeld. Drempels halen we daarom zo veel mogelijk weg en overgangen worden flexibeler. Leidend moet zijn wat nodig is, niet wat er binnen het systeem past.

In de komende hoofdstukken beschrijven we voor elk thema het belang voor Utrechtse kinderen en onze inzet en ambities voor de komende jaren. Daarbij gebeurt er al veel in Utrecht. We bouwen daarom waar mogelijk voort op wat er als is en beschrijven de goede voorbeelden die ons hierbij geïnspireerd hebben.

Onze overtuiging is dat we met het realiseren van onze doelen een krachtige bijdrage leveren aan gelijke kansen voor alle kinderen. We werken aan onderwijs waarin alle kinderen zich thuis voelen en het beste uit zichzelf halen, ongeacht hun thuissituatie, talenten of achtergrond.

Verdieping op de drie overkoepelende ambities

Ongelijk investeren voor gelijke kansen

Onze inzet op het gebied van gelijke kansen is terug te zien in de ambities die we voor de vijf verschillende thema's hebben geformuleerd. Deze zijn ambitieus, waarbij we niet alles direct kunnen realiseren. We investeren ongelijk voor gelijke kansen. Bij het prioriteren van deze ambities richten we ons in eerste instantie op Utrechtse plekken waar gelijke kansen onder druk staan. Op die plekken is het extra belangrijk dat partners rondom kinderen goed met elkaar samenwerken om een passend aanbod te realiseren. Dit betekent bijvoorbeeld dat buurten waar de leesvaardigheid het sterkst achterblijft met voorrang in aanmerking zullen komen voor het realiseren van bibliotheken op school en dat in wijken met veel schooluitval door kernpartners specifiek gekeken wordt wat nodig is om kinderen wél onderwijs te laten volgen. En scholen in buurten waar de mentale gezondheid onder druk staat, zullen steviger ondersteund worden met preventieve groepsinterventies.

Ongelijk investeren voor gelijke kansen betekent ook dat financiële middelen geen obstakel mogen zijn om als kind in Utrecht mee te kunnen doen. Dit betekent in de praktijk dat we zoeken naar een alternatief voor de vrijwillige ouderbijdrage in de huidige vorm.

Kansenwerkplaatsen

We willen zicht hebben op de buurten in de stad waar kansengelijkheid onder druk staat. Deze bevinden zich lang niet alleen in de meer kwetsbare wijken. Het kan gaan over buurten waar basisvaardigheden sterker dan gemiddeld achterblijven maar bijvoorbeeld ook over buurten waar de sociale cohesie nog onvoldoende is ontwikkeld en meer dan gemiddeld een beroep wordt gedaan op formele zorg.

Ambities

- We selecteren drie buurten op basis van noodzaak en op basis van ambitie waar we als partners gezamenlijk extra op inzetten. Dit proces ziet er als volgt uit:
 - 1. Inclusie- en kansengelijkheidsinterventies:**
 - We betrekken professionals uit de geselecteerde buurten om de specifieke behoeften te bespreken en wat nodig is om deze stappen te zetten.
 - We wijzen extra tijd, geld en prioriteit toe aan interventies die gericht zijn op inclusie en kansengelijkheid.
 - 2. Ontwikkeling van Plan van Aanpak:**
 - We formuleren samen met lokale partners om een concreet en doelgericht plan van aanpak.
 - Daarbij identificeren we ontwikkelopgaven en bepalen welke onderwijs- en jeugdhulpinterventies deze ondersteunen.
 - 3. Monitoring en Evaluatie:**
 - We stellen samen met de Universiteit van Utrecht en de Hogescholen een monitoringssysteem op.
 - Hierbij maken we gebruik van data uit de Utrecht Monitor en Utrechtse wijkportretten om de voortgang te meten en bij te sturen.
- De basishouding van iedereen die werkt in de Kansenwerkplaatsen is dat niet het systeem maar de ontwikkelbehoeften van kinderen leidend zijn en dat we altijd kijken naar wat er wél mogelijk is.

Voldoende goede professionals

In Utrecht maken we ons sterk voor de toekomst voor onze kinderen. Als schoolbesturen, kinderopvangorganisaties, samenwerkingsverbanden passend onderwijs, opleidingen voor pedagogisch professionals en leraren werken we al langere tijd constructief samen om alle Utrechtse kinderen een kansrijke toekomst te bieden. Om dit te blijven doen en om de ambities in onze werkagenda te realiseren, zijn voldoende professionals nodig. Onderwijsprofessionals zijn de bouwstenen van onze samenleving en spelen een cruciale rol in het opleiden van de volgende generatie. Helaas ervaren we een tekort aan onderwijsprofessionals, met name in de G5, en de verwachting is dat het tekort de komende jaren blijft stijgen².

²Factsheet lerarentekort pdf (overheid.nl)

We zien ook dat de tekorten niet gelijk verdeeld zijn over regio's en sectoren. We zien in Utrecht stad dat de personeelstekorten in het primair onderwijs gemeten zijn op 1 oktober 2023 op 9% (landelijk 7,7%) en in het gespecialiseerd onderwijs op 14,4% (landelijk 10,1%). Voor de schoolleiders ligt dit percentage hoger in zowel het regulier onderwijs (21%, landelijk 14,1%) en gespecialiseerd onderwijs (16%, landelijk 13%). Voor het voortgezet onderwijs in Utrecht is het tekort 4.5% (3.7% landelijk)³, en concentreren de tekorten zich rond specifieke vakken zoals Nederlands, wiskunde, natuurkunde, scheikunde, informatica, Frans, Duits en lichamelijke opvoeding, en bij scholen met een uitdagende doelgroep. Dit resulteert in lesuitval en kwalitatief minder goede lessen voor de leerlingen. Tot slot zijn ook in de kinderopvang de tekorten afgelopen jaren gestegen tot een recordhoogte.

Gelet op de uitdaging die het tekort aan onderwijsprofessionals biedt, is samenwerking binnen de UOA des te belangrijker. Solidariteit tussen scholen is cruciaal en dit maakt de focus op deze uitdaging een belangrijk uitgangspunt in alle 5 thema's van deze agenda. Door hier oog voor te hebben en voort te bouwen op de goede initiatieven die Utrecht Leert kent, willen we zorgen dat de professionals zo goed mogelijk ondersteund worden en kwaliteit kunnen blijven leveren.

Samen opgroeien door inclusief onderwijs

Met het versterken van inclusief onderwijs leveren we een belangrijke bijdrage aan gelijke kansen en het tegengaan van segregatie. Inclusief onderwijs is onderwijs waarin jongeren met verschillende achtergronden en met en zonder extra ondersteuningsbehoefte samen opgroeien. Om dit te realiseren is een goede verbinding en samenwerking tussen onderwijs, ouders, sociale basispartijen en zorgaanbieders nodig. Dit begint al voordat een kind naar school gaat. Het versterken van deze samenwerking en het ontwikkelen en benutten van diverse soorten expertise rondom kinderen zien we terug in alle thema's van deze werkagenda.

In het onderwijs werken we aan de inclusieve maatschappij van morgen. Daarom is het belangrijk dat kinderen en jongeren samen opgroeien, samen met en van elkaar leren en met elkaar omgaan in een omgeving waar alle leerlingen zich veilig en welkom voelen. Inclusief onderwijs draagt bij aan gelijke kansen voor kinderen en gelijkwaardige deelname aan de samenleving. Daarnaast weten we dat als kinderen in een inclusieve omgeving en vanuit een sterke pedagogische basis opgroeien, vragen en ondersteuningsbehoeften eerder aan het licht kunnen komen, waardoor deze sneller in het gewone leven en de context van buurt en school kunnen worden opgepakt.

In Utrecht kijken we naar inclusie op drie manieren⁴:

1. Het onderwijs-zorgcontinuüm: Kinderen gaan thuis nabij naar school. Daarvoor hebben we een dekkend netwerk van groepen en aanbod nodig.
2. Sociale inclusie: Leerlingen met verschillende achtergronden ontmoeten elkaar, leren van elkaar en voelen zich veilig in de klas, in de school en in de buurt.
3. Pedagogisch-didactische inclusie: In de klas gaan professionals goed om met verschillen tussen leerlingen. Daarbij zien onderwijsprofessionals de kracht van diversiteit in talenten, interesses en onderwijsbehoeften.

De organisatie van inclusie kan op twee manieren aangevlogen worden⁵: vanuit een medisch individueel model en vanuit een sociaal model. In het medisch individuele model zien we leerlingen die afwijken van een gemiddelde norm als het 'probleem' en zoeken we de oplossing in individuele hulp of ondersteuning. In het sociale model van inclusie zien we de pedagogisch didactische context als het probleem, en zoeken we de oplossing vooral in de context. Het medisch individuele model werd in Nederland lange tijd gebruikt als basisprincipe, en gaat uit van het individu. Het sociale model gaat meer uit van de kracht van het onderwijs (educatief en pedagogisch), waarin leerlingen gezien worden en men hoge, realistische, verwachtingen van hen heeft.

In Utrecht willen we meer vanuit die sociale context kijken, en ons afvragen: 'Wat kunnen we in de context aanpassen of toevoegen zodat specifieke ontwikkelbehoeften niet meer aan individuele kinderen toegeschreven hoeven worden? Wat heeft de groep nodig om zich optimaal te kunnen ontwikkelen? De basis voor inclusief onderwijs is een groepsgerichte benadering waarbij er ruimte blijft bestaan voor het bieden van maatwerk, om er zo voor te zorgen dat iedere leerling zich zo goed mogelijk kan ontwikkelen.

Het onderwijs is bij uitstek een plek waar kinderen elkaar kunnen ontmoeten, elkaars leefwereld leren kennen en met sociale en culturele verschillen leren omgaan. Een plek waar verschillen overbrugd kunnen worden. Helaas is dit niet altijd de praktijk. Verschillende groepen kinderen op basis van inkomen, herkomst, sociale achtergrond of ondersteuningsbehoefte gaan vaak nog naar verschillende scholen. De onderwijssegregatie in steden is groter dan gemiddeld in Nederland, dat geldt ook voor Utrecht.⁶ Daar willen we met deze UOA verandering in brengen. Het omgaan met verschillen en verschillende talenten vraagt om kundige professionals die elkaar weten te vinden.

³Rapporten bij Trendrapportage Arbeidsmarkt Leraren po, vo en mbo 2023 | Rapport | Rijksoverheid.nl

⁴Nilsen, S. (2018). Inside but still on the outside? Teachers' experiences with the inclusion of pupils with special educational needs in general education. *International Journal of Inclusive Education*, 1-17.

⁵Wienen (2023). Van individueel naar inclusief onderwijs: Pleidooi voor minder labelen en meer aandacht voor de kracht van onderwijs.

⁶Gemeente Utrecht, Segregatiemonitor basisonderwijs, 2023.

Thema 1:

Sociaal-emotionele ontwikkeling

In het kort

- We besteden de komende jaren in het Utrechtse onderwijs meer aandacht aan mentale weerbaarheid.
- We bouwen voort op de infrastructuur van de kernpartneraanpak om wijkgerichte interventies in te zetten die de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen en jongeren versterken.
- Waar mogelijk en wenselijk zetten we in op collectieve, preventieve interventies, om daarmee jeugdhulp en jeugdzorg te ontlasten.

Introductie

Een belangrijk doel van het onderwijs is om leerlingen te ondersteunen bij hun sociaal-emotionele ontwikkeling: de pedagogische opdracht van het onderwijs is om bij te dragen aan de ontwikkeling van een persoonlijke identiteit, het opbouwen van relaties met anderen en het hanteren van verwachtingen van hun omgeving⁷. Het gaat over het leren kennen van jezelf, de ander en de wereld om je heen. Over vragen als: wat vind ik belangrijk? Waar sta ik voor? En waar word ik blij van? Maar ook over omgaan met onzekerheden, de bereidheid om open in gesprek te gaan met anderen en het zoeken naar een eigen manier om bij te dragen aan de maatschappij. Daar je weg in vinden draagt bij aan de mentale gezondheid van jongeren.

Om daar een weg in te vinden, is het belangrijk dat je als kind binnen een positief en sociaal klimaat de kans krijgt om een eigen persoonlijkheid te ontwikkelen, en leert om veerkrachtig te zijn bij tegenslagen. Dat is niet vanzelfsprekend, en begint al op zeer jonge leeftijd.

In de afgelopen jaren zien we echter dat de bezorgdheid groeit over die mentale gezondheid van jongeren. Zorg- en onderwijsprofessionals trekken steeds harder aan de bel. Ze maken zich zorgen over een groter wordende groep jongeren die kampen met depressieve gevoelens, slaapproblemen, lusteloosheid en suïcidale gedachten.

Dat die zorg terecht is wordt ook zichtbaar in de resultaten van onderzoek. Zo zien we bijvoorbeeld in recent onderzoek van het RIVM (2023)⁸ dat jongeren zich nu eenzamer voelden dan drie jaar geleden. Ook is het percentage jongeren dat zich vaak gestrest voelt gestegen van 32% (september 2021) naar 48% (september 2023) en hebben meer jongeren gedachten over zelfdoding dan 3 jaar terug. De maatregelen die werden genomen tijdens de Corona-pandemie, zoals de schoolsluitingen, spelen daarbij een grote rol.

⁷ zie ook SLO (2023)

⁸ <https://www.rivm.nl/gezondheidsonderzoek-covid-19/kwartaalonderzoek-jongeren/mentale-gezondheid>

In de periode daarvoor waren er, naast positieve ontwikkelingen, ook al redenen tot zorg. Zo liet het HSBC-onderzoek⁹ zien dat het percentage leerlingen in het voortgezet onderwijs dat druk ervaart van hun schoolwerk groeide en dat de daling van het alcoholgebruik onder jongeren stagneerde. Stevigere problemen deden zich bovendien vaker voor bij specifieke groepen leerlingen: jongeren waar het welvaartsniveau en het opleidingsniveau thuis lager is, en dan in het bijzonder bij jongeren die niet met twee ouders in een huis wonen.

De sociaal-emotionele ontwikkeling is cruciaal voor opgroeien van kinderen tot evenwichtige volwassenen. De Corona-periode heeft onderstreept hoe belangrijk de rol van het onderwijs hierin is. Niet alle kinderen en jongeren hebben immers de vaardigheden en de steun om om te gaan met wat op hun pad komt.

Bijdragen aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen is dan ook een belangrijk onderdeel van de pedagogische opdracht van het onderwijs. Het gaat hierbij zowel om de eigen ontwikkeling als het aandacht hebben voor de mentale gezondheid en veerkracht van anderen. Door samen te werken aan een positief en veilig sociaal klimaat – waarin bijvoorbeeld pestgedrag niet getolereerd wordt – voelen kinderen en jongeren zich meer betrokken en verantwoordelijk voor elkaar.

Het ondersteunen van leerlingen bij hun sociaal-emotionele ontwikkeling heeft direct of indirect al een plek in het curriculum van Utrechtse onderwijspartners. Elke partner kiest daarbij wat het beste past bij de eigen populatie. Tussen scholen binnen een schoolbestuur wordt hieromtrent samengewerkt en uitgewisseld, maar de mogelijkheden tot bredere samenwerking worden niet altijd benut.

Ouders spelen natuurlijk een belangrijke rol in de sociaal-emotionele ontwikkeling van hun kind en krijgen ook te maken met uitdagingen op dit gebied. Goede samenwerking tussen ouders en onderwijspartners is hierin belangrijk. Idealiter gebeurt dit al vanaf zeer jonge leeftijd. Op veel plekken lukt het om deze samenwerking goed te organiseren. Er liggen kansen om de verbinding tussen onderwijspartners en ouders uit te breiden naar een grote populatie en te zorgen voor een meer duurzame relatie.

De Utrechtse kernpartneraanpak is een succesvolle werkwijze om als onderwijs- en jeugdpartners kinderen en jongeren passende ondersteuning te bieden. In deze aanpak wordt ook samengewerkt met de kinderopvang en voorschool, zodat al vroeg signaleerd kan worden als er extra ondersteuning nodig is. Capaciteitsvraagstukken en toenemende complexe problematiek bij kinderen en gezinnen maken echter dat deze methode op een aantal scholen onder druk staat. Tegelijkertijd worden ondersteuningsvragen nog te vaak gefragmenteerd en individueel aangepakt, wat leidt tot ineffectieve ondersteuning en hulpverlening en hoge kosten. Daarom wordt er de laatste jaren steeds vaker ingezet op collectieve preventieve interventies.

⁹ Boer, M., van Dorsselaer, S., de Looze, M., de Roos, S., Brons, H., van den Eijnden, R., Monshouwer, K., Huijnk, W., ter Bogt, T., Vollebergh, W., & Stevens, G. (2022). HSBC 2021 Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland. Universiteit Utrecht. <https://www.trimbos.nl/wp-content/uploads/2022/09/AF2022-HSBC-2021-Gezondheid-en-welzijn-van-jongeren-in-Nederland.pdf>

Onze inzet

Op wijkniveau naar collectieve preventieve interventies

Door het maken van een goede analyse op wijkniveau brengen de kernpartners samen met het onderwijs in kaart wat de meest prangende vraagstukken in de wijk zijn. Hierbij maken we gebruik van inzichten uit verschillende data-bronnen zoals Wijk Data Wijk Doen en het Wijkportret van het samenwerkingsverband en de gemeente.

We zetten hier collectieve interventies in gericht op preventie van problemen. Dit moet voorkomen dat kinderen intensievere hulp of ondersteuning nodig hebben. Zo verlichten we de druk op jeugdhulp- en zorg. Hierbij gaat het niet alleen over aandachtswijken zoals Overvecht en Kanaleneiland, maar bijvoorbeeld ook om een wijk als Leidsche Rijn, waar kinderen een minder goede mentale gezondheid hebben dan kinderen uit andere wijken van Utrecht¹⁰.

Wanneer er in een wijk bijvoorbeeld wordt geconstateerd dat jongeren in een wijk veel vergelijkbare mentale problemen ervaren, wordt er collectief aanbod georganiseerd waarbij ruimte is om over zaken als somberheid, onzekerheid en prestatiedruk te praten. Hiermee proberen we te voorkomen dat kinderen en jongeren gebruik moeten maken van de gespecialiseerde jeugdhulp. We nemen hierbij een voorbeeld aan projecten als Vleuten Versterkt¹¹ en BuKoJou¹².

¹⁰ <https://volksgezondheidsmonitor.nl/uitgaven/samenvatting-jeugdmonitor-kinderen>

¹¹ Project waarbij partners in de wijk samen een aanpak ontwikkelen om prestatiedruk tegen te gaan [Entree - Over Vleuten Versterkt - BOKS \(garageboks.nl\)](#)

¹² Samenwerking tussen Buurtteam, KOOS Utrecht en Jongerenwerk om vragen van jongeren rondom mentale gezondheid gezamenlijk op te pakken. Zie: [BUKOJOU en BONO Jongerengroep - Jeugdgezondheidszorg Utrecht \(jeugdengezinutrecht.nl\)](#)

Naar Utrechts voorbeeld

Een Familieschool is een school die zich niet alleen inzet voor kinderen maar ook voor hun ouders. Want als het goed gaat met het gezin (de ouders en verzorgers), heeft dat een positief effect op de ontwikkeling van het kind. In Overvecht doen vier scholen mee aan de pilot Familieschool. Ouders, leerkrachten en partners werken binnen de Familieschool nauw samen met en voor hun kinderen. Er is een veilige plek waar ouders elkaar kunnen ontmoeten, contacten kunnen opdoen en hun mogelijkheden en talenten ontdekken en delen. Ouders leren van elkaar en durven vragen te stellen aan elkaar, aan school en aan professionals in de wijk. Hierdoor bevordert de Familieschool de eigen kracht en de kansengelijkheid van zowel de ouders als de kinderen.

Cultuur & School zet in op de sociaal-emotionele ontwikkeling van alle Utrechtse leerlingen in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs. Dit doet de stichting onder meer door voor elke school in de wijk een consulent beschikbaar te stellen die hen ondersteunt en deskundiger maakt bij de invulling van hun cultuuronderwijs, zodat elke school – en daarmee elk Utrechts kind – kansen krijgt om dankzij goed cultuuronderwijs de sociaal-emotionele ontwikkeling te verstevigen. Door een brede basis mee te geven op dit vlak, en de persoonlijke ontwikkeling en talenten te ontdekken en te kunnen ontwikkelen, kunnen zij in hun eigen tempo meedoen in onze huidige complexe samenleving. Goed cultuuronderwijs kan optimaal en vakintegraal worden ingezet bij onder meer de basisvaardigheden (taal, rekenen, digitale geletterdheid en burgerschapsvaardigheden).

Nuovo scholen neemt met **It's my child** het initiatief om ouders actiever te betrekken bij de schoolloopbaan van hun kinderen én te empoweren. Ouders koken en eten gezamenlijk op school en tegelijkertijd worden ze geïnformeerd over de gang van zaken op school en worden er nieuwe contacten gelegd.

We merken dat veel jongeren te maken hebben met onzekerheid en stress. De oorzaak zoeken we voor een deel in de complexe prestatimaatschappij. Jongeren hebben van zichzelf hoge verwachtingen en merken tegelijk dat er ook hoge eisen gesteld worden door hun ouders, school, andere volwassenen en de maatschappij. Samenvattend noemen we dit prestatiedruk. We weten dat deze – vaak goed bedoelde – druk kan leiden tot onbedoelde stress bij jongeren. In **Vleuten Versterkt** zijn we op zoek naar hoe we hier in de wijk iets aan kunnen veranderen. Helpt het als we ons allemaal anders gaan gedragen? Of anders gaan werken?

BuKoJou is een jongerengroep van Buurtteams, KOOS Utrecht en JoU voor jongeren tussen de 14-17 jaar die last hebben van stress, sombere gedachten, eenzaamheid en/of andere vragen hebben over bijvoorbeeld hun zelfbeeld. De jongeren wonen in De Meern, Leidsche Rijn of Vleuten of gaan er naar school. Met elkaar onderzoeken de jongeren welke vragen er spelen en hoe zij de bijeenkomsten gaan invullen. In de groep vinden zij (h)erkenning bij elkaar en ontdekken dat zij niet de enige zijn met vragen en zorgen.

(Digitaal) pesten heeft invloed op de sociaal-emotionele ontwikkeling op kinderen. Utrecht heeft daarom nadrukkelijk gekozen voor de aanpak van de Vreedzame School. **De Vreedzame School** is een compleet programma voor basisscholen voor sociale competentie en democratisch burgerschap. Het beschouwt de klas en de school als een leefgemeenschap, waarin kinderen zich gehoord en gezien voelen, een stem krijgen, en waarin kinderen leren om samen beslissingen te nemen en conflicten op te lossen. Kinderen voelen zich verantwoordelijk voor elkaar en voor de gemeenschap, en staan open voor de verschillen tussen mensen.

Utrecht is een Vreedzame stad. Dat houdt in dat op wijkniveau alle organisaties die actief zijn met jeugd en ouders vanuit een gezamenlijke pedagogische visie en aanpak samenwerken. Ook de kinderopvang (KO, VE en BSO) nemen hier actief aan deel.

Mentale gezondheid

Elke Utrechtse jongere moet kunnen deelnemen aan een programma dat expliciet gericht is op sociaal-emotionele ontwikkeling. In dit programma krijgen jongeren handvatten om mentaal weerbaarder te worden. We bouwen hierbij voort op de sterke initiatieven die er zijn en werken naar een gezamenlijke visie die professionals helpt sociaal-emotionele ontwikkeling structureel te versterken in het onderwijs. Elke onderwijsprofessional met een complexe ondersteuningsvraag op het gebied van mentaal welbevinden moet binnen een dag adequate ondersteuning kunnen krijgen.

De beschikbaarheid van expertise wordt zo georganiseerd dat die steeds zo goed als mogelijk aansluit bij de specifieke uitdagingen en kansen in een wijk. We investeren in de pedagogische kwaliteiten van de onderwijsprofessionals en alle andere professionals rondom het kind.

Samen met ouders

Keer op keer blijkt hoe belangrijk het is om als onderwijs- en jeugdpartners samen te werken met ouders rondom de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen. Door al vanaf jonge leeftijd van het kind samen op te trekken met ouders en van elkaar te leren, kunnen we sociaal-emotionele problematiek op latere leeftijd ondervangen.

Deze samenwerking met ouders kan op verschillende manieren vormkrijgen; door middel van goed voorlichten, het uitwisselen van ontwikkelingen en zorgen rondom het kind, maar ook door met ouders zelf te spreken over hun zorgen, observaties en hulpbehoeften. Hierbij gaat het niet alleen om het 'helpen' van ouders, maar juist om gelijkwaardige samenwerking door als ouders en professionals van elkaar te leren. Onderzoek laat zien dat interventies waarin met ouders wordt samengewerkt het meest effectief zijn en het sterkst bijdragen aan de preventie van meer ernstige problematiek (Trimbos, 2021).

Inclusief taalgebruik

We willen dat alle kinderen en jongeren in Utrecht zich gezien en gewaardeerd voelen. Dat hun talenten en vaardigheden worden erkend, en dat zij zich zo min mogelijk vergelijken met anderen. Echter gebruiken we in het onderwijs vaak nog taal waarin gesproken wordt over 'hogere' en 'lagere' of 'sneller' en 'langzamer'. Daar willen we vanaf. Daarom gebruiken we in Utrecht waarderende taal voor alle kinderen en jongeren. Dat betekent bijvoorbeeld dat we niet meer spreken over hoogopgeleid en laagopgeleid.

Ambities

Tot en met 2027 gaan we concreet aan de slag met een aantal plannen:

- A1: De wijkaanpak wordt versterkt. In 2025 ligt er in elke buurt een analyse van de kansen en uitdagingen met betrekking tot mentale gezondheid met een daarop gebaseerde gezamenlijke aanpak met aandacht voor preventie. Interventies gericht op preventie zijn waar mogelijk in groepsverband.
- A2: De kernpartneraanpak is een cruciale sleutel in het ondersteunen van kinderen en jongeren. Deze wordt verstevigd, ook in tijden van krapte.
- A3: We vinden het belangrijk dat alle kinderen en jongeren in Utrecht mentaal weerbaar en veerkrachtig zijn. Daarom geven we een impuls aan projecten die daar nu al op inzetten – zoals Vleuten Versterkt, Great Minds en De Vreedzame School. In 2027 hebben alle kinderen en jongeren in de stad laagdrempelig toegang tot projecten die helpen bij het versterken van veerkracht. We organiseren daarbij ontmoetingen tussen verschillende projecten, om van elkaar te leren.
- A4: De betrokkenheid van ouders bij de school is essentieel. In 2027 willen we in/rondom minimaal 10 scholen in de stad ouders laagdrempelige toegang bieden tot formele en informele ondersteuning. Daarnaast stimuleren we initiatieven zoals It's my child (zie kader). Op specifieke thema's, zoals begaafdheid, bieden we psycho-educatie aan voor ouders.
- A5: Financiële middelen mogen geen obstakel zijn om als kind in Utrecht mee te kunnen doen. Daarom zoeken we als onderwijspartners gezamenlijk naar een alternatief voor de vrijwillige ouderbijdrage in de huidige vorm. In 2024 komen we hiervoor met een concreet voorstel, beginnend in het PO. Onderdeel van dit voorstel is een gedeeltelijke compensatie door de gemeente aan scholen.

Afwegingskader

De vrijwillige ouderbijdrage is een middel om buitenschoolse activiteiten voor scholen te bekostigen. Voor sommige gezinnen is dit geen probleem, maar andere hebben moeite om een dergelijke bijdrage te betalen. Tegelijkertijd brengt het afschaffen van een dergelijke bijdrage grote implicaties met zich mee en betekent het dat extra activiteiten mogelijk onder druk komen te staan. We zoeken daarom in 2024 in UOA verband naar alternatieven.

Thema 2:

Een stevige basis voor ontwikkeling

In het kort

- De basisvaardigheden taal, rekenen, digitale geletterdheid, en burgerschap staan onder druk. We sluiten aan bij het landelijke masterplan om dit aan te pakken.
- Het gaat in het onderwijs niet om basisvaardigheden alleen, we houden het oog op de bredere ontwikkeling van kinderen.
- Om de taalontwikkeling van Utrechtse kinderen en jongeren te verbeteren, maken we lezen aantrekkelijker.
- We stimuleren levensecht leren: we zetten in op burgerschapsprojecten waarin kinderen en jongeren met verschillende achtergronden samen werken aan vraagstukken uit de maatschappij.

Introductie

Basisvaardigheden op het gebied van taal, rekenen-wiskunde, digitale geletterdheid en burgerschap zijn nodig om mee te kunnen doen in de samenleving. Uit verschillende onderzoeken blijkt echter dat de beheersing van deze basisvaardigheden sterk onder druk staat. PISA vergelijkt elke drie jaar de vaardigheid van 15-jarigen in wiskunde, lezen en natuurwetenschappen. Sinds 2006 zijn de wiskundeprestaties nog niet eerder zo sterk gedaald. Op het gebied van leesvaardigheid van 15-jarigen scoren bijna alle vergelijkbare landen hoger dan Nederland.¹³ Bovendien hebben Nederlandse leerlingen minder plezier in lezen dan kinderen in andere landen, en groeien kinderen in toenemende mate op in een meertalige context. Daarbij is de verwachting dat in de komende jaren het aantal kinderen en jongeren met een internationale achtergrond verder toeneemt.

De onderwijsinspectie heeft meermalen zorgen geuit over de beheersing van de basisvaardigheden. Te weinig leerlingen in het primair onderwijs halen bijvoorbeeld het niveau dat nodig is om zonder problemen de overstap naar het voortgezet onderwijs te maken.¹⁴

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen heeft in een masterplan basisvaardigheden doelen uiteengezet om te werken aan een zichtbare verbetering van basisvaardigheden.¹⁵ Met name als het gaat om een 'goede aansluiting' als het *streefniveau* dat nodig is voor het maken van een goede start op vmbo-t, havo of vwo, gaapt er in Utrecht nog een groot gat tussen de doelen die we nastreven en de daadwerkelijke resultaten. Dat is ook elders in het land het geval maar de verschillen tussen buurten en scholen binnen Utrecht zijn relatief groot¹⁶. Die verschillen zijn in de coronaperiode toegenomen¹⁷ wat heeft geleid tot grotere achterstanden bij scholen met een hogere schoolweging. De kinderen die al te maken hadden met ongunstige omgevingsskenmerken¹⁸ zijn door de coronacrisis dus het hardst geraakt.

¹³ Pisa resultaten 2022 (2023).

¹⁴ Onderwijsinspectie (2023), Staat van het onderwijs.

¹⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 2022–2023, 31 293, nr. 670.

¹⁶ Utrecht in Cijfers (2023).

¹⁷ De Staat van de Utrechtse Jeugd (2022).

¹⁸ O.a. lagere SES en weinig ondersteuningsmogelijkheden van ouders (zie: *Lessen uit de Lockdown*, 2020).

Aanpak

Utrechtse schoolbesturen zijn verantwoordelijk voor de aanpak van het stimuleren van basisvaardigheden. Zij stemmen deze af op de leerlingengroepen van hun scholen. Waar mogelijk en functioneel wordt organisatie-overstijgend samengewerkt en ontstaan mooie initiatieven. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het *Utrechts Kwaliteitskader - educatie van het jonge kind (UKK)* (zie kader).

De onderwijsinspectie constateert dat een professionele kwaliteitscultuur een belangrijke factor is bij het verbeteren van basisvaardigheden: het stellen van ambitieuze doelen, monitoren en bijsturen, maar ook doorlopende – passende – professionalisering zijn essentieel om de doelen op de basisvaardigheden te behalen. Daarnaast is kennisdeling een belangrijke factor.¹⁹ Het is cruciaal om voor professionalisering en kennisdeling tijd en middelen vrij te maken. Schoolbesturen onderling en schoolbesturen, de hogescholen en universiteit trekken hierbij samen op.

¹⁹ Onderwijsinspectie, Staat van het onderwijs (2023).

Onze inzet

Basisvaardigheden moeten op orde

Er zijn geen *quick fixes* om de basisvaardigheden op orde te brengen. Wat nodig is, is een gezamenlijke langetermijnstrategie. Hierbij ligt de primaire verantwoordelijkheid bij de schoolbesturen, maar waar samenwerking kan helpen, ook met de hogescholen en de universiteit, zoeken we deze op. Daarbij is ons uitgangspunt: elk Utrechts kind verdient dezelfde stevige basis, ongeacht naar welke school je gaat of welke schoolloopbaan je doorloopt.

We committeren ons aan concrete en ambitieuze doelen op het gebied van basisvaardigheden. Deze doelen monitoren we en we organiseren gerichte ondersteuning om deze doelen te bereiken.

Lezen aantrekkelijker maken

Lezen ligt aan de basis van de taal- en leesontwikkeling van kinderen, en aan de kansen die zij krijgen op school en in de maatschappij. Lezen vergroot de wereld van kinderen, leert hen om anderen beter te begrijpen en vergroot hun welzijn.²⁰

Naar Utrechts voorbeeld

i

Een mooi succes dat is ontstaan door organisatie-overstijgende samenwerking is het **Utrechts Kwaliteitskader - educatie van het jonge kind (UKK)**. Op basis van de ontwikkelingen en wensen vanuit het veld én nieuwe theoretische inzichten is dit kwaliteitskader ontwikkeld voor iedereen die een bijdrage levert aan de opvang en educatie van jonge kinderen. De drie hoofdlijnen van UKK zijn: het stimuleren van sociaal emotionele ontwikkeling, creëren van leer- en ontwikkelmogelijkheden en talentontwikkeling.

Het kwaliteitskader is ontwikkeld door zowel de professionals die werken met jonge kinderen als de wetenschap, waardoor de praktijk en opgedane inzichten door onderzoek bij elkaar komt. Deze samenwerking heeft concrete pijlers opgeleverd waarmee jonge kind-professionals elke dag weer aan de slag kunnen gaan en die verankerd zijn in Utrechts pedagogisch beleid. Hiermee houden we het gesprek over de kwaliteit van de educatie van het jonge kind levend. Niet alleen binnen organisaties, maar vooral ook tussen voorschoolse voorzieningen, het basisonderwijs, kinderopvang, het samenwerkingsverband en onderwijs.

Op het gebied van levensecht leren is **U-DECIDE** een mooi voorbeeld. Tijdens de projectweek U-DECIDE worden leerlingen van verschillende achtergronden, leeftijden en scholen met elkaar in contact gebracht en werken zij gezamenlijk aan echte opgaven uit de stad en de regio. Dit heeft tot doel dat ze elkaar leren kennen en dat ze zich meer verbinden met de stad van de toekomst. Daarnaast maken ze kennis met de opgaven die komen kijken bij het besturen van een grote stad en kunnen ze de nieuwe gemeenteraad en het nieuwe college van B en W inspireren om de nieuwe generatie te betrekken bij de toekomst van Utrecht. Dit draag op een concrete en tastbare manier bij aan het ontwikkelen van burgerschapscompetenties.

²⁰ Stichting Lezen (2021).

Hoewel lezen ontzettend leuk kan zijn, wordt het door kinderen nog (te) vaak gezien als iets dat *moet*. Er zijn veel interventies en methoden in Utrecht en Nederland die aantoonbaar bijdragen aan het vergroten van leesplezier, door kinderen en jongeren op een andere manier in aanraking te brengen met een rijk taalaanbod. Dat begint al op jonge leeftijd – in de periode waarin kinderen zelf nog niet kunnen lezen, maar wel door middel van voorlezen kennismaken met een rijke taalcontext. Op latere leeftijd draagt bijvoorbeeld het integreren van rijke taal in allerlei andere vakken bij aan leesplezier en leesbevordering.

We gebruiken de komende jaren om succesvolle interventies in Utrecht te verstevigen en we willen leren van positieve ervaringen elders. Hieromheen ontwikkelen we een integrale aanpak die het leesplezier vanaf de voorschool tot het vervolgonderwijs stimuleert. Onderdeel van deze aanpak zijn taalgericht vakonderwijs en ouderbetrokkenheid voor meer taalstimulering thuis.

Stevige én brede vaardigheden

Naast de traditionele basisvaardigheden is er meer nodig. Ook digitale geletterdheid, sociaal-emotionele competenties, burgerschap, voldoende bewegen en andere denkvaardigheden²¹ zijn van belang om kinderen en jongeren zich optimaal te laten ontwikkelen en voor te bereiden op de maatschappij. Ook op deze brede basisvaardigheden ontwikkelen we gezamenlijke, concrete en ambitieuze doelen.

Levensecht leren: burgerschap in de praktijk

We willen als Utrecht een stad zijn waar iedereen mee kan doen en mee mag denken. Daarom willen we dat elke Utrechtse leerling dit ook echt ervaart gedurende zijn schoolloopbaan. Om die reden zetten we sterk in op het ‘levensecht leren’ van burgerschapsvaardigheden.

Dat betekent dat Utrechtse leerlingen burgerschapsvaardigheden niet (alleen) leren uit een boek of in een klaslokaal, maar door samen met elkaar na te denken over- en oplossingen te bedenken voor echte maatschappelijke uitdagingen. In deze projecten wordt de leefwereld van kinderen en jongeren als uitgangspunt gebruikt. Hierbij nemen we een voorbeeld aan projecten zoals UDECIDE (zie kader).

Voor deze projecten werken we als onderwijsinstellingen organisatie-overstijgend samen waarbij kinderen en jongeren van verschillende scholen, achtergronden, opleidingsvormen en profielen kennis maken met elkaar en de samenleving als geheel. Hiermee zetten we een stap om de segregatie die op veel plekken in het onderwijs te zien is te doorbreken. Leerlingen gaan elkaar zo meer tegenkomen en samenwerken. Leerlingen leren op die manier omgaan met verschillen en creëren meer bewustzijn over andere leefwerelden.

²¹ Dit zijn elf competenties - vastgesteld door SLO en Kennisnet (2017) - die leerlingen nodig hebben om goed voorbereid te zijn op de samenleving. Het betreft: communiceren, creatief denken en handelen, computational thinking, ICT-basisvaardigheden, informatievaardigheden, kritisch denken, mediawijsheid, probleem oplossen, samenwerken, sociale & culturele vaardigheden en zelfregulering.

Ambities

- A6: We volgen de ontwikkeling in de kerndoelen van het landelijke curriculum en vernieuwen het leesonderwijs. Onze focus ligt hierbij op leesplezier en contextrijk lezen. We bieden kinderen en jongeren in het curriculum en daarbuiten een rijk taalaanbod. Dit doen we bijvoorbeeld door:
 - A6a: In te zetten op een uitbreiding van de Bibliotheek op school (dBos), een effectieve methode die bijdraagt aan het leesplezier, de leesvaardigheid en digitale geletterdheid. Naast de impulsregeling uit het Masterplan Basisvaardigheden waar we aanspraak op willen maken, willen we additionele middelen beschikbaar stellen. We geven prioriteit aan de scholen met leerlingen met de grootste taalachterstanden. We hebben hierbij ook oog voor de verbinding met en de versterking van de doorgaande lijn vanaf nul jaar. Waar een bibliotheek op school is, creëren we ook een Boekstart(hoek) voor de 0-4 VE/KO en werken partners uit VE, onderwijs en bibliotheek samen aan een doorgaande lijn in een gezamenlijk voorleesbeleid.
 - A6b: We stimuleren en faciliteren projecten die leesplezier bevorderen, zoals door interactief voorlezen en de introductie van graphic novels op de leeslijsten. In 2027 hebben alle Utrechtse leerlingen minimaal één keer deelgenomen aan een van deze projecten.
 - A6c: Kinderen die vrij worden gelaten in wat ze willen lezen, ervaren meer leesplezier en leggen meer leeskilometers af. In Ierland blijkt dat leesplezier en taalvaardigheid toenemen als kinderen de kans krijgen om vrij te lezen, en waarbij de leraren dan zelf ook een boek lezen. Daarom ontvangen scholen die een Vrij Leesuur in de week introduceren een financiële aanmoediging die zij naar eigen inzicht mogen besteden.
 - A6d: Al op de voorschool starten we met een rijk taalaanbod, waarbij wordt samengewerkt met ouders. Interactief voorlezen is een bewezen effectieve methode om taalontwikkeling te stimuleren en leesplezier te stimuleren, daarom is dit onderdeel van het aanbod in de voorschool.
 - A6e: We weten hoe belangrijk de eerste 1000 dagen zijn voor de (taal-)ontwikkeling van kinderen. Door de JGZ wordt al tijdens het eerste huisbezoek bij pasgeboren baby's en op het consultatiebureau actief gewezen op het belang van praten en voorlezen. Rond de drie maanden wordt gewezen op de mogelijkheid om -gratis- lid te worden van de bibliotheek via het BoekStart-koffertje. We willen aansluiten op al lopende initiatieven rondom ouderbetrokkenheid in de VE, door op de locaties waar speluitleen mogelijk wordt gemaakt ook boekuitleen organiseren en zo te investeren in de kennisoverdracht aan ouders over het belang van voorlezen, praten, zingen, rijmen met hun jonge kind.

Ambities

- A6f: We investeren in geïntegreerd en thematisch (lees)onderwijs, waarbij leerlingen tijd besteden aan het lezen van 'rijke teksten' rondom een bepaald thema. Hierbij leren we van mooie voorbeelden in de stad en de rest van het land.
- A6g: We zoeken samenwerking met de Universiteit Utrecht (hoogleraar geletterdheid en onderwijs prof. Dr. Stronks) om een samenwerking te realiseren met de studenten van deze opleiding en de Utrechtse scholen met als doel het versterken van het leesonderwijs.
- A7: Goed voorbeeld doet volgen. Daarom bieden we alle Utrechtse onderwijsprofessionals een gratis abonnement van de bibliotheek aan. Zo vergroten we niet alleen het leesplezier van kinderen en jongeren, maar ook van onderwijsprofessionals.
- A8: Voor burgerschap en digitale geletterdheid zijn op basis van het masterplan geen meetbare doelen vastgelegd. Daarom houden we vast aan de herijkte kerndoelen van SLO²². Voor andere denkvaardigheden, bewegen en sociaal-emotionele competenties maken we stadsbrede afspraken over het gewenste niveau. Deze afspraken stellen we in 2024 op.
- A9: In 2027 hebben alle Utrechtse kinderen en jongeren minimaal één keer deelgenomen aan een project dat bijdraagt aan 'levensecht leren', waarbij burgerschap wordt gekoppeld aan echte uitdagingen uit de stad en de maatschappij. Scholen uit verschillende buurten doen dat in gezamenlijkheid – zodat kinderen en jongeren met verschillende achtergronden elkaar ontmoeten.
- A10: De Universiteit Utrecht ontwikkelt een meetinstrument om de voortgang van de ontwikkeling van de basisvaardigheden (van taal, rekenen-wiskunde, digitale geletterdheid en burgerschap) te monitoren. Dit meetinstrument is in 2024 ontwikkeld en in hetzelfde jaar voeren we de eerste meting uit. Op basis hiervan worden gezamenlijke knelpunten en succesfactoren geïdentificeerd en voorstellen gedaan voor verbetering. Er is aandacht voor vaardigheden die professionals nodig hebben om de doelen te bereiken en hoe deze verbeterd kunnen worden. Samen met de Universiteit Utrecht, de Hogeschool Utrecht en de Marnix Academie worden professionaliseringsmomenten georganiseerd om de aanpak van scholen te verstevigen.
- A11: We sluiten aan bij de inhoudelijke doelstellingen uit het masterplan basisvaardigheden van het ministerie van OCW²³. We geven extra prioriteit aan het versterken van de kwaliteit van het taalonderwijs, met name gericht op het bevorderen van leesplezier.
- A12: Onderwijspartijen werken samen aan de invoering van een meerjarenmodel voor ondersteuning van nieuwkomers- en meertalige leerlingen in Utrecht. Dat betekent dat we zorgen voor een goede eerste opvang op o.a. Taalschool Utrechts, maar ook dat we overige Utrechtse scholen toerusten om meertalige leerlingen die al langer in Nederland zijn passend onderwijsaanbod te geven.

Afwegingskader

In Utrecht willen we begrijpend lezen naar een hoger niveau tillen. Een bewezen methode hiervoor is de bibliotheek *op school* (dBoS). Kinderen op scholen die deze aanpak volgen, lezen meer en hebben een betere leesvaardigheid en grotere woordenschat dan kinderen op scholen waar geen speciale aandacht is voor de boekencollectie²⁴. Tegelijkertijd vraagt deze commitment uitvoeringscapaciteit van de bibliotheek Utrecht en een financiële investering en borging als de raad zich hiertoe committeert. Het is nog onduidelijk in hoeverre het Rijk komt met financiële middelen om duurzame borging van dBoS te faciliteren.

²² <https://www.slo.nl/sectoren/po/inhoudlijnen-po/inhoudlijnen-digitale-geletterdheid/>.

²³ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (2023), Monitor basisvaardigheden 2023.

²⁴ https://www.lezen.nl/sites/default/files/onwillige%20lezers_0.pdf.

Thema 3:

Flexibel samenwerken en huisvesten

In het kort

- De focus van onderwijshuisvesting ligt op *gezamenlijk, flexibel en inclusief* ruimtegebruik.
- Per wijk brengen we per 2024 in beeld wat er nodig is aan faciliteiten om aan te sluiten bij de specifieke vraagstukken van de wijk.
- We verlagen de drempel naar onderwijs- en jeugdvoorzieningen door te starten met buurtscholen.

Introductie

In Utrecht weten de meeste kinderen, jongeren en ouders de weg naar school goed te vinden. Dat geldt echter in mindere mate voor het andere, ontwikkelingsgerichte aanbod voor kinderen en jongeren zoals voorschoolse educatie, cultuur of sport, zorg en ondersteuning van jeugdhulp, het consultatiebureau of het jongerenwerk. Mede hierdoor zijn er (te) veel Utrechtse kinderen en jongeren die niet de kans krijgen om te sporten, muziek te maken, naar het consultatiebureau te gaan of na schooltijd met andere kinderen af te spreken.

Dit heeft deels te maken met de grote spreiding van maatschappelijke voorzieningen in de wijk, maar ook met onbekendheid met het brede aanbod dat in Utrecht beschikbaar is. Scholen kunnen hierin een verbindende rol spelen. Dat kan door meerdere maatschappelijke voorzieningen in één gezamenlijk pand te huisvesten, zoals de Utrechtse Kindcentra (UKC) en andere Multifunctionele Faciliteiten (MFF), maar ook door goede afspraken te maken met de andere maatschappelijke organisaties die in een wijk actief zijn.

Op verschillende plekken in Utrecht vervullen scholen al een dergelijke, bredere functie in de wijk. Daarbij wordt de samenwerking gezocht en gevonden met partners, zoals buurthuizen, de bibliotheek, jongerenwerk, musea en sportverenigingen. Kinderen en jongeren zijn hierbij gebaat: er zijn bekende, veilige en uitdagende ontwikkelplekken in hun eigen woonomgeving. Hier is niet alleen aandacht voor hun schoolse ontwikkeling, maar is ook ruimte om te spelen, sporten, muziek te maken, lummelen, huiswerk te maken en anderen te ontmoeten.

Deze bredere wijkvoorzieningen zijn er echter nog niet genoeg. De bredere wijkvoorzieningen die er zijn, sluiten bovendien nog niet altijd aan op de specifieke behoeften in de buurt. Daarbij is er sprake van "ruimtelijke krapte" in Utrecht. Slim organiseren is van groot belang om ervoor te zorgen dat voorzieningen voor kinderen en jongeren in de wijk behouden blijven²⁵. We zien dat veel faciliteiten vaak maar gedurende een bepaald deel van de dag gebruikt worden. Door in te zetten op meervoudig gebruik kunnen we ruimtes optimaal benutten, ook 's avonds en in het weekend.

²⁵ Zoals ook besproken in de Utrechtse gemeenteraad op 10 november 2022.

Onze inzet

Flexibele en buurtgerichte faciliteiten

Komende jaren geven we in Utrecht prioriteit aan het realiseren van faciliteiten waar kinderen, jongeren en ouders aanbod kunnen vinden dat voorziet in hun brede ontwikkelbehoeften. Het gaat om locaties waarvan de drempel laag is en waar niet alleen kinderen en jongeren zelf, maar ook hun ouders durven binnen te stappen om hulp te vragen en nieuwe mensen te leren kennen.

Daarvoor zetten we onder andere in op de realisatie van buurtscholen. Een buurtschool is een centrale, bekende en laagdrempelige plek in de wijk, waar verschillende organisaties samen met de school/scholen, kinderopvang en ouders werken aan de ontwikkeling van kinderen. Bijvoorbeeld sportverenigingen, culturele instellingen, de bibliotheek of het jongerenwerk.

In buurtscholen maken we flexibel, meervoudig en multifunctioneel gebruik van de ruimte. We bouwen, renoveren en herorganiseren gebouwen op zo'n manier dat zij behalve voor onderwijs ook zo veel mogelijk voor andere zaken gebruikt kunnen worden. Ook andere onderwijs- en jeugdpartners zijn laagdrempelig in (de buurt van) de buurtschool te vinden.

Per buurt bepalen we welke partners nodig zijn om in de wensen en behoeften van de mensen in de buurt te voorzien. Zo zullen we mogelijk binnen de ene buurtschool een consultatiebureau-poli vestigen, en in de ander een honk van het jongerenwerk.

Meervoudig en flexibel gebruik van de ruimte wordt niet alleen in buurtscholen de norm, maar ook voor alle andere gebouwen die voor het onderwijs gebruikt worden. Het betekent bijvoorbeeld dat de gymzaal van een school 's avonds wordt gebruikt door een sportvereniging, of dat het jongerenwerk na schooltijd gebruik kan maken van de school om jongeren een fijne plek te bieden om samen te komen. Maar ook dat klaslokalen groter en kleiner gemaakt kunnen worden. Zo kunnen leerlingen in grotere groepen instructie krijgen, om vervolgens in kleinere groepen uit elkaar te gaan.

3

Flexibel samenwerken en huisvesten

Naar Utrechts voorbeeld

In verschillende Utrechtse wijken bestaan al succesvolle buurtfaciliteiten, bijvoorbeeld in de vorm van **Utrechtse Kindcentra (UKC)**. Hier 'wonen' onderwijs en kinderopvang samen binnen één gebouw, waarmee de drempel tussen de kinderopvang – voorschoolse en buitenschoolse opvang – en de basisschool verlaagd wordt. Professionals geven aan dat het hierdoor gemakkelijker is om van elkaars kennis, ervaringen en expertise gebruik te maken en sneller kunnen schakelen in de ontwikkel- en ondersteuningsbehoeften van kinderen.

Ook de **Brede School** is een mooi voorbeeld op dit vlak. Het is een samenwerking van één of meer (voor)scholen met partners om te zorgen dat kinderen kansen krijgen om hun talenten optimaal te ontwikkelen en goed op te groeien. Binnen één multifunctionele accommodatie of vanuit andere bestaande gebouwen als sporthallen of buurthuizen biedt de Brede School een verscheidenheid aan (naschoolse) activiteiten aan.

Naast kinderen ontmoeten ook ouders elkaar bij het ouderlokaal van de Brede School, dat benut wordt voor allerlei activiteiten rond opvoeden en opgroeien. Utrecht telt al meer dan 10 Brede Scholen.

Een ander voorbeeld van meervoudig ruimtegebruik en slim ruimtegebruik is het recent opgeleverde pand aan het **Berlijnplein 300**, waarin de middelbare school Academie Tien en Sporthal het Plein zitten. Overdag sporten de leerlingen in de sporthal, in de avond kunnen hier wedstrijdporten zoals zaalvoetbal, basketbal, handbal, volleybal, badminton en zaal hockey beoefend worden. Op het dak van de sporthal ligt bovendien een openbaar groen plein voor alle buurtbewoners. Op het plein is ook plek voor sport. Zo komt er een basketbalveld voor 3x3 basketbal en een pannakooi.

Samenwerking binnen de wijk

Als onderwijs- en jeugdpartners maken we binnen de wijk heldere samenwerkingsafspraken over de vindbaarheid en toegankelijkheid van maatschappelijke voorzieningen in de wijk. Hierbij kijken we continu naar welke afspraken passen bij de specifieke vraagstukken en mogelijkheden van de wijk. We leren daarbij van eerdere positieve en negatieve ervaringen.

Waar nodig en ruimtelijk mogelijk faciliteren we deze samenwerking door in gezamenlijke huisvesting te voorzien. Door hierop in te zetten, creëren we plekken die het voor professionals rondom kinderen en gezinnen mogelijk maken om vanuit een gedeelde pedagogische en educatieve visie samen te werken. Als professionals die in dezelfde buurt werken elkaar kennen en tegenkomen, zijn de lijntjes korter, en is het gemakkelijker om elkaars expertise in te zetten ten behoeve van de ontwikkeling van het kind.

Inclusief voor iedereen

In Utrecht moeten álle kinderen en jongeren mee kunnen doen, ongeacht achtergrond, oriëntatie, financiële middelen of fysieke uitdagingen. We streven daarmee naar inclusieve en laagdrempelige ontmoetingsplaatsen voor kinderen, ouders, buurtbewoners en professionals.

Inclusieve gebouwen, waar iedereen zich thuis voelt en toegang toe heeft, zijn daarbij ons streven. Daarbij zijn we er ons van bewust dat dat nu nog lang niet altijd zo is – en dat het veel geld en tijd kost om alle onderwijsgebouwen volledig inclusief te maken. Daarom werken we komende jaren stapsgewijs toe naar meer inclusievere onderwijsgebouwen. We laten een onderzoek doen naar de wijze waarop inclusief onderwijs door Utrecht wordt meegenomen in het Integraal Huisvestingsplan voor de onderwijshuisvesting voor de periode 2026-2041.

Het inrichten van rustige ruimtes binnen een school, waar leerlingen de mogelijkheid hebben om te reflecteren of tot rust te komen, kan een waardevolle toevoeging zijn. De eventuele invulling en implementatie van dergelijke ruimtes is de verantwoordelijkheid van de scholen. Zo kunnen zij inspelen op de specifieke behoeften van de school.

Daarbij gaat het niet alleen om rolstoeltoegankelijke toiletten in elk gebouw, maar bijvoorbeeld ook om meer aandacht voor materiaalgebruik en schoolontwerpen die prikkels verlagen. Daarnaast kunnen prikkelarme ruimtes leerlingen de mogelijkheid bieden om te reflecteren of tot rust te komen. De inrichting van een school is maatwerk, aansluitend bij de specifieke behoefte van de school. In onze aanpak maken we hierbij gebruik van onderzoeken en voorbeelden uit de stad en de rest van het land en benutten we de uitkomsten om te bepalen welke investeringen dit vraagt.

Goed voorbeeld doet volgen

Op verschillende plekken in de stad werken partners reeds vanuit een of meerdere voorzieningen in de buurt samen (zie kader). Door deze voorzieningen de komende jaren te versterken en uit te breiden verwachten we beter bij te kunnen dragen aan de ontwikkelmogelijkheden van alle kinderen in de gehele stad. Hierbij zoeken we steeds de aansluiting bij de vraagstukken die spelen in een wijk.

Ambities

Tot en met 2027 gaan we concreet aan de slag met een aantal plannen:

- A13: Het Integraal Huisvestingsplan (IHP) van de gemeente Utrecht wordt eind 2024 vastgesteld in de raad. Deze schetst de lange termijn ambities van de gemeente op onderwijshuisvesting. Daarbij geldt: *gezamenlijk*, *flexibel* en *inclusief* bouwen is het uitgangspunt. De vertaling van genoemde ambities in het IHP 2026 – 2041 met implicaties op haalbaarheid en betaalbaarheid is onderdeel van de door de Raad vast te stellen beleidsnota IHP.
- A14: Elke wijk heeft andere behoeften. Daarom gebruiken we geen *one-size-fits-all* model, maar onderzoeken we per wijk wat er nodig en wenselijk is aan samenwerkingsafspraken en faciliteiten. Daarbij maken we gebruik van de kennis die door de sociaal architecten per wijk verzameld wordt. Concreet werken we in elke wijk aan een buurtschool. In 2027 streven wij ernaar hiervan minimaal 3 gerealiseerd, criteria voor deze drie plekken zijn de noodzaak om te bouwen of renoveren, de ambitie van professionals in de wijk en de meerwaarde voor de leerlingen in de wijk.
- A15: Om meervoudig ruimte gebruik te stimuleren en te faciliteren, laten we in 2025 een onderzoek uitvoeren waarin concrete handvatten en aanbevelingen worden beschreven m.b.t meervoudig ruimtegebruik in het onderwijs en het bredere maatschappelijk domein.
- A16: We starten met een aanpak om onderwijs en onderwijshuisvesting inclusiever vorm te geven. Dit doen we in samenwerking met een inclusiviteitspanel bestaande uit leerlingen, studenten en onderwijsprofessionals die vanuit hun eigen ervaringen meedenken. De aanpak stellen we in 2025 op, en voeren we daarna stapsgewijs uit.

Afwegingskader

We willen voorloper zijn op inclusief onderwijs en dit realiseren met elkaar. We lopen daarom parallel aan de ontwikkeling van het Integraal Huisvestingsplan (IHP). Er is behoefte aan prikkels om inclusie in het onderwijs te bevorderen, en tegelijkertijd kunnen we inclusiviteit niet als sturingsinstrument gebruiken om voorrang te verlenen aan scholen bij huisvesting of renovatie. Het is niet realistisch voor alle scholen om in dit tempo mee op te lopen. Ook vraagt een dergelijke verandering voor inclusieve schoolgebouwen een financiële investering.

Thema 4:

Versterken van de Professional

In het kort

- Goede onderwijsprofessionals zijn de belangrijkste voorwaarde voor goed onderwijs. Door de huidige schaarste staat de kwaliteit van het onderwijs onder druk.
- Middels Utrecht Leert werken we binnen de UOA samen aan de aanpak van het lerarentekort. Deze aanpak versterken we.
- We zoeken naar innovatieve en creatieve oplossingen voor de schaarste, die niet ten koste gaan van de onderwijskwaliteit.

Introductie

Het vergroten van kansengelijkheid in het onderwijs hangt nauw samen met de kwaliteit van het onderwijs. Daarvoor zijn voldoende, bekwame professionals nodig in de kinderopvang en op scholen. Juist op dat punt ligt er een enorme opgave. Er is een tekort aan professionals waardoor scholen minder keuze hebben en onderwijstijd verkort wordt, wat een zware last legt op de schouders van het onderwijspersoneel. Tegelijkertijd hebben scholen de opdracht om rekening te houden met verschillen tussen kinderen, en alle kinderen gelijke kansen te bieden. Dit betekent dat we didactisch en pedagogisch meer vragen, en de druk op onze professionals die werkzaam zijn in deze sector toeneemt.

In de landelijke aanpak lerarentekort wordt ingezet op een aantal actielijnen²⁶:

- Het verhogen van de (zij-)instroom van studenten, leraren en schoolleiders.
- Het behouden van personeel. Denk aan het bieden van loopbaanpaden, professionalisering, het verlagen van de werkdruk en strategisch personeelsbeleid.
- Het omgaan met de tekorten, door te kijken naar de mogelijkheden op het gebied van bevoegdheden en onderwijstijd.
- Het toegankelijker maken en het versterken van de kwaliteit van de lerarenopleidingen.

De inzet op deze lijnen wordt regionaal uitgewerkt in de onderwijsregio's. In Utrecht-stad werken we hier als onderwijspartners intensief samen binnen **Utrecht Leert**. Hier vertalen we landelijke lijnen naar Utrechtse plannen, acties en afspraken. Solidariteit tussen scholen is hierbij cruciaal, iets wat ook door de Onderwijsraad in de verkenning 'Schaarste schuurt'²⁷ wordt benadrukt.

Utrecht Leert

Waar sommige steden een aparte lerarenagenda hebben, werken wij binnen de UOA aan de aanpak van het lerarentekort via Utrecht Leert. De gemeente, onderwijspartners en de beroepsgroep brengen binnen Utrecht Leert expertises samen en werken gezamenlijk aan de aanpak van het tekort aan onderwijsprofessionals. Daarbij gaat het gezamenlijk belang boven het individueel belang. De pijlers van de aanpak van het personeelstekort zijn in 2023 opnieuw geformuleerd door het ministerie. Er komt een landelijk netwerk van onderwijsregio's. Utrecht is een van de voorlopers. Pijlers van de aanpak zijn: werven, matchen, opleiden, begeleiden, professionaliseren, onderzoeken van de meerwaarde van multidisciplinaire teams. De aanpak van Utrecht Leert is beschreven in het plan van aanpak Onderwijsregio Utrecht Stad.

Onderdeel van Utrecht Leert is het programma Vernieuwend Opleiden & Professionaliseren. Daarbinnen wordt ingezet op een alternatieve manier om het onderwijs en daarbinnen de inzet van onderwijsprofessionals te organiseren. Kern daarvan is het stimuleren van de samenwerking door studenten en professionals uit de educatieve, sociale en pedagogische domeinen in interdisciplinaire teams. Het programma richt zich zowel op primair, voortgezet als gespecialiseerd onderwijs. Daarnaast wordt de aansluiting en doorstroming tussen educatieve opleidingen binnen het mbo en hbo (associate degree en bachelor degree) vergemakkelijkt.

²⁶ Kamerbrief lerarenstrategie december 2023 pdf (overheid.nl).

²⁷ <https://www.onderwijsraad.nl/publicaties/adviezen/2023/06/29/schaarste-schuurt>.

Onze inzet

Ontschotten tussen de onderwijsopleidingen

Professionals moeten goed toegerust zijn om ieder kind gelijke kansen te kunnen bieden en goed onderwijs te verzorgen. Het kunnen signaleren en omgaan met verschillen tussen leerlingen zijn daarbinnen centrale vormen van expertise. Het ontwikkelen van die expertises vraagt om onderwijsprofessionals die blijven leren, ook na de initiële opleiding. Het programma Utrecht Leert Vernieuwend Opleiden & Professionaliseren (ULVO) werkt ten eerste aan de verbinding tussen het opleiden en de professionele ontwikkeling van een diverse groep onderwijsprofessionals om zo het beste onderwijs te kunnen verzorgen en ieder kind gelijke kansen te kunnen bieden.

Daarnaast wordt in het programma ingezet op het leren werken in breed samengestelde teams en op bevorderen van de samenwerking van onderwijsprofessionals in verschillende sectoren. Daarvoor is het nodig om de schotten die er zijn tussen de onderwijssectoren en de opleidingen van onderwijsprofessionals zoveel mogelijk te doorbreken. Binnen de eigen sector werken opleidingsinstituten en scholen al goed samen, maar de verbinding en samenwerking met andere verwante sectoren ontbreekt.

De komende vier jaar werkt het ULVO-programma daarom aan het doorbreken van de schotten tussen onderwijssectoren en tussen opleidingsinstituten. Doel daarbij is niet alleen om eraan bij te dragen dat de ontwikkeling van het kind vloeiender verloopt (één ontwikkellijn), maar ook dat de onderwijsprofessional meer loopbaanperspectieven krijgt. Voor een onderwijsassistent wordt het bijvoorbeeld aantrekkelijker om zich te ontwikkelen naar een associate degree of pabo-diploma.

Het werken in breed samengestelde teams is dat de onderwijs- en jeugdprofessional ieder vanuit het eigen perspectief kan bijdragen aan het leggen van verbinding tussen de leefwereld van het kind op school en de

4

Versterking van de Professional

leefwereld daarbuiten. Het gaat vooral om de afstemming en samenwerking tussen de professionals die binnen en buiten de school actief zijn en vervolgens de samenwerking op te zoeken en versterken in de driehoek ouder – school – kind. Zo kijk je door één gezamenlijk bril naar de ontwikkeling van een kind.

Het doorbreken van de schotten tussen onderwijsopleidingen reikt verder dan alleen opleiden. Het biedt ook nieuwe perspectieven aan het kansrijk onderwijs, het doorbreken van leefwerelden en een aantrekkelijke sector om in te werken.

Perspectief op loopbaanpaden

Werken in het onderwijs kan veelzijdig zijn. Het loopbaanpad van een leraar kan ook betekenen: werken op een andere school of in een andere onderwijssector, werken met een andere leerlingenpopulatie of je specialiseren in specifieke taken zoals curriculumexpert, opleider op de werkplek, of schoolleider. Taal- en rekenspecialisten kunnen bijdragen aan meer vakoverstijgende aandacht voor lees- en rekenvaardigheid. De opleidingen dragen hieraan bij door samen met leraren en inhoudelijke experts specialisatie-trajecten te ontwikkelen in de lijn van de Nationale Aanpak Professionalisering Leraren zoals die met subsidie uit het Groeifonds wordt uitgevoerd²⁸.

Naar Utrechts voorbeeld

Leerpracht: Om in de grootstedelijke context bekwaam en met plezier te werken is goede begeleiding en professionalisering van groot belang. Hoe speel je als leraar in op de continu veranderende vraagstukken die de leerlingen de school in brengen vanuit thuis en de straat? Hoe blijf je als leraar op de hoogte van de laatste pedagogische en vakdidactische inzichten om je bekwaam te blijven voelen én werkplezier te blijven ervaren? Scholen en opleidingen in Overvecht werken hierin nauw samen.

Studenten kunnen met de pilot **pedagogisch verbinders** een BBL-traject volgen waarin zij worden opgeleid tot zowel onderwijsassistent en BSO-medewerker. Via een samenwerking met opleiders, schoolbesturen en kinderopvangorganisaties krijgen de studenten de kans om breder te worden opgeleid en zijn zij flexibeler inzetbaar.

In Utrecht zijn veel basisscholen aan het onderzoeken hoe ze onderwijs anders en slimmer kunnen organiseren door **open-andere-deuren-dagen**. Diverse basisscholen in Utrecht openen hun deuren om andere onderwijsprofessionals een kijkje in de keuken te gunnen. Stuk voor stuk bruisende scholen die creatief en effectief omgaan met het lerarentekort.

Utrecht Leert, de Marnix Academie en Hogeschool Utrecht hebben samen een voortraject ontwikkeld om potentiële **zij-in-stromers een oriëntatie en vliegende start** te bieden. Op deze manier worden zijinstromers zo goed mogelijk ondersteund bij het kiezen van een passende route. Dat draagt bij aan het hoge succespercentage van de zijinstroom.

Professionals uit andere sectoren kunnen een dag in een school ondersteunend werk doen in de klas of voor een schoolleider als **onderwijsambassadeurs**. In een (half) jaar ontlasten ze de leraar of schoolleider en ontdekken ze of werken in het onderwijs iets is waarmee ze verder willen. Een aanzienlijk deel van de deelnemers stapt over naar het onderwijs.

Inzet op solidariteit

De keuze voor het werken op een school is een persoonlijke keuze, waarbij een goede match belangrijk is. Toch kunnen schoolbesturen hier onderwijsprofessionals schooloverstijgend bij ondersteunen. Zij kunnen en zullen personeel actief wijzen op de mogelijkheden om bij andere scholen te die wellicht beter bij hen passen. Met de daarvoor benodigde aanvullende opleiding, als dat aan de orde is.

Ambities

- A17: We maken het beroep van de onderwijsprofessional aantrekkelijker, maken creatief en efficiënt gebruik van onze professionals en ondersteunen de professional meer via andere vormen zonder dat we inleveren op de kwaliteit.
- A18: Het opleiden van onderwijsprofessionals geven we invulling op basis van twee actielijnen:
 - Samen opleiden tussen onderwijssectoren
 - Domeinoversteigend (interprofessioneel/transdisciplinair) opleiden
- A19: We onderzoeken de meerwaarde van een gezamenlijke flexpool, waarin docenten een vaste aanstelling hebben. Daarmee streven we ernaar de inzet van ZZP-leerkrachten zo veel mogelijk te beperken.
- A20: We streven ernaar om de uitval van startende leraren te verlagen, van 10% naar 5%.
- A21: Onderwijsprofessionals moeten kunnen blijven groeien. Niet alleen door teamleider of schoolleider te worden, maar juist ook door te verdiepen of verbreden in andere rollen. Daarom zetten we in op het creëren van nieuwe loopbaanpaden in het werk rondom het kind in lijn met de Nationale Aanpak Professionalisering Leraren. Mogelijke (financiële) drempels voor het ontwikkelen van loopbaanpaden nemen we weg.
- A22: Waar passend en wenselijk zetten we in op de ontwikkeling van multidisciplinaire teams. We laten ons binnen Utrecht niet belemmeren door het systeem en zoeken op wat mogelijk is in de samenwerking met kinderopvang, tussen primair onderwijs en voortgezet onderwijs, tussen vmbo en mbo, tussen scholen en culturele instellingen. Ook samenwerking met pedagogisch medewerkers, orthopedagogen en sociaal werkers zien we als kansrijk, zo ontstaat de mogelijkheid om taken efficiënt te verdelen. Niet het systeem maar de onderwijskwaliteit staat daarbij voorop. De ontwikkelplek hiervoor is Utrecht Leert.

²⁸ <https://www.nationaalgroeifonds.nl/overzicht-lopende-projecten/thema-onderwijs/nationale-aanpak-professionalisering-van-leraren>

Ambities

- A23: We leggen de nadruk op het creëren van een breed pedagogisch-didactisch en/of sociologisch fundament, waarna verdere specialisaties naar sector, vakgebied en/of leeftijdsgroep mogelijk worden en soepeler kunnen verlopen.
- A24: We werken aan het terugdringen van het kwantitatieve personeelstekort door het realiseren van een grotere en bredere instroom en een verminderende uitstroom in de opleidings- en inductiefase.
- A25: We werken aan het terugdringen van het kwalitatieve personeelstekort door het opleiden van kwalitatief betere onderwijsprofessionals door evidence-informed te werken en hen kennis en vaardigheden te geven om maatschappelijke vraagstukken het hoofd te bieden.
- A26: Het werven en aantrekken van personeel blijft belangrijk. Daarvoor blijven we de informatie op www.utrechtleert.nl verbeteren.

Afwegingskader

Omgaan met het tekort aan onderwijsprofessionals vraagt om te kijken naar mogelijkheden, door andersoortige professionals voor de klas te zetten en samenwerkingen aan te gaan tussen sectoren om zo taken efficiënt te verdelen. Tegelijkertijd wil je niet inleveren op kwaliteit en stevig opgeleide professionals, dus in hoeverre kunnen we vasthouden aan bepaalde kwalificaties? Moeten we daarover stadsbrede afspraken maken en in hoeverre hebben scholen zelf vrijheid om te experimenteren?

Thema 5:

Doorlopende ontwikkellijn

In het kort

- De ontwikkeling van kinderen moet leidend zijn, niet het systeem of de route die is uitgestippeld. Drempels halen we daarom zo veel mogelijk weg en overgangen worden flexibeler.

Introductie

Vroege selectie

In vergelijking met andere landen vindt in Nederland het selectiemoment na de basisschool vroeg plaats: al rond 11/12-jarige leeftijd. Deze vroege selectie is over het algemeen niet gunstig voor de onderwijskansen van met name leerlingen van wie de thuiscultuur relatief ver afstaat van de schoolcultuur. Zij lopen een grotere kans niet terecht te komen in het type onderwijs dat bij hun capaciteiten past en hebben door het sterk naar niveaus ingedeelde stelsel weinig mogelijkheden daarin nog te wisselen. Omdat dit doorwerkt in de rest van het leven leiden ongelijke onderwijskansen tot ongelijke maatschappelijke kansen. Ook draagt vroege selectie bij aan segregatie omdat kinderen met verschillende achtergronden al vanaf jonge leeftijd elkaar steeds minder tegenkomen.

Harde overgangen

De grenzen van het onderwijssysteem zijn op dit moment soms te strak, waardoor geen recht wordt gedaan aan bepaalde groepen kinderen. Dat geldt bijvoorbeeld voor kinderen die op 4-jarige leeftijd nog niet klaar zijn voor de basisschool, maar bijvoorbeeld ook voor leerlingen die al voor het einde van de basisschool klaar zijn met de lesstof. De basisschool heeft dan niet altijd te bieden dan wat deze leerlingen nodig hebben.

Bovendien zijn er vaak grote verschillen in de context van de kinderopvang, het primair en het voortgezet onderwijs. Voor veel kinderen is het bijvoorbeeld een hele stap van de veilige klas en de vaste leerkracht, naar een (grotere) middelbare school met wisselende docenten voor de klas. Dit komt ook omgekeerd voor: sommige leerlingen zijn in groep 8 merkbaar de setting van de basisschool ontgroeid.

Ook leerlingen die zowel cognitief als sociaal goede aansluiting vinden, kunnen bij de overgang van de kinderopvang naar po, en van po naar vo in de knel komen. Leerlijnen zijn niet altijd goed op elkaar afgestemd en de verschillen tussen het onderwijsaanbod zijn groot. Dit levert met name uitdagingen op in het vo, waar kinderen niet altijd direct op de goede plek landen, en daardoor van klas of school moeten veranderen.

Onze inzet

Een doorlopende ontwikkellijn maakt het mogelijk dat kinderen zich op hun eigen tempo ontwikkelen. De ontwikkeling van kinderen moet leidend zijn, niet het systeem of de route die is uitgestippeld. Dit met als doel gelijke kansen voor ieder kind en een inclusievere samenleving waarin ieder kind meedoet. Om stappen te zetten naar een doorlopende ontwikkellijn op eigen tempo bouwen we voort op initiatieven die Utrecht al heeft. We kijken wat werkt en hoe dit zich kan vertalen naar andere scholen.

Drempels verlagen

Allereerst zetten we in op het verlagen van de drempels die er zijn. We zien mogelijkheden in 10-14 onderwijs om drempels te verlagen en kinderen in al hun diversiteit uit te dagen. Voor veel kinderen komt de overstap naar het voortgezet onderwijs op 11 of 12-jarige leeftijd te vroeg. Het principe van 10-14 onderwijs is dat kinderen een soepelere overstap kunnen maken van basisschool naar middelbare school door het selectiemoment uit te stellen.

Ook de verbindingsgroepen voor kinderen van 4 tot 5 jaar zijn zo'n drempelverlager, bedoeld voor kinderen die nog nét niet klaar zijn voor de overstap naar de basisschool, omdat zij nog onvoldoende hebben kunnen profiteren van het voorschoolse aanbod. Deze kinderen hebben baat bij een geïntensiverde en doorlopende speel-/leerlijn, waarbij een pedagogisch medewerker vanuit de kinderopvang en een leerkracht vanuit het basisonderwijs samen voor de groep staan.

Toewerken naar 0-18 voorzieningen

We zien in 0-18-leergemeenschappen de mogelijkheid om een drempelloze schoolervaring te bieden aan kinderen en jongeren. Daarbij gaat het niet enkel om het basisonderwijs en voortgezet onderwijs, maar ook juist om de kinderopvang (0-4) en het vervolgonderwijs (MBO, HBO en WO). We kijken ook naar de kansen voor verbinding met het gespecialiseerd onderwijs (SBO, SO en VSO).

5

Doorlopende ontwikkellijn

In een 0-18 leergemeenschap waar professionals met elkaar samenwerken vanuit een gedeelde pedagogisch-didactische en ontwikkelingsgerichte visie, zijn drempels grotendeels weggenomen en sluit het aanbod logisch, in een meer vloeiende lijn op elkaar aan. De 0-18 voorzieningen kunnen in één en hetzelfde gebouw ontwikkeld worden, maar dit is geen voorwaarde. Zo lang er maar gewerkt wordt vanuit een gezamenlijke visie en bijbehorend gezamenlijk ontwikkeld onderwijsaanbod.

Naar Utrechts voorbeeld

Brede brugklassen zijn ingericht om de leerling zoveel mogelijk aan een middelbare school te laten wennen. Leerlingen worden steeds zelfstandiger en krijgen eigen verantwoordelijkheid als ze daaraan toe zijn. Aan het einde van dat jaar kunnen deze kinderen met veel zelfvertrouwen naar klas 1 van het voortgezet onderwijs.

ROC Midden Nederland is een **talentprogramma voor havisten** gestart. Deelnemers kunnen een oriëntatieprogramma volgen op het MBO waarin zij de kans krijgen om te ontdekken welke opleiding of beroep het beste past. Zo kunnen deelnemers een bewuste keuze maken voor het MBO.

Leerlingen die van de basisschool een mavo- (TL)-advies krijgen en tegelijkertijd perspectief hebben op doorstroom naar de havo kunnen in een **'havokans-klas'** geplaatst worden. In de havokans-klas, een initiatief van het Globe College en Gregorius, worden leerlingen uitgedaagd en krijgen zij extra begeleiding en ondersteuning om doorstroom naar de havo mogelijk te maken.

Ontwikkelrecht

Een doorlopende ontwikkellijn vraagt om een ander perspectief op leerplicht. Daarom stellen we aanwezigheid centraal in plaats van verzuim; van leerplicht naar ontwikkelrecht. Inzetten op schoolaanwezigheid houdt in dat scholen signaleren welke leerlingen of groepen leerlingen niet maximaal deelnemen aan het onderwijsproces en dat scholen nadenken over hoe ze dat kunnen verbeteren. Wat telt is wie er wél op school is. Door heel precies te kijken naar patronen van aan- en afwezigheid kunnen scholen bedenken wat er nodig is om betrokkenheid bij de lessen te vergroten, en kunnen zij zorgen voor een positief school- en klassenklimaat waarin alle leerlingen zich veilig voelen en ouders zich als partners van de school medeverantwoordelijk voelen voor maximale aanwezigheid.

We willen dat voor alle kinderen en jongeren in Utrecht school een plek is waar ze graag zijn. Een plek waar zij leerkansen aangereikt krijgen en begeleid worden, en waar professionals en leerlingen ontwikkeling zichtbaar kunnen maken aan de hand van hun eigen ontwikkellijn. Hoe leerlingen zich ontwikkelen ten opzichte van zichzelf is waar we naar kijken. Hoe leerlingen het doen in vergelijking met een andere groep leerlingen is minder relevant. Door het te hebben over 'zitten blijven' en 'klassen overslaan' wordt de suggestie gewerkt dat dat kinderen zich op één tempo moeten ontwikkelen. Daarom gebruiken we waarderende taal voor alle leerlingen, ongeacht hun talenten.

Ambities

- A27: We willen alle leerlingen in Utrecht een drempelloze schoolervaring bieden. We versterken daarom de verbinding tussen kinderopvang, PO, VO, MBO, HBO en WO en vergemakkelijken de overgangen tussen schoolsystemen. In 2024 onderzoeken we welke interventies in Utrecht nodig zijn om drempels weg te nemen. In 2025 starten we met het uitbreiden, versterken en implementeren van deze interventies zoals scholen voor 10-14 onderwijs, en de Utrechtse Kindcentra.
- A28: 0-18-leergemeenschappen hebben de potentie om bij te dragen aan het bieden van een drempelloze schoolervaring. Daarom starten we op drie plekken in Utrecht met de (door-)ontwikkeling van een 0-18 leergemeenschap waar professionals met elkaar samenwerken vanuit een gedeelde pedagogisch-didactische en ontwikkelingsgerichte visie.
- A29: Met name de overgang van PO naar VO is voor veel leerlingen nog een flinke hobbel in hun onderwijsloopbaan. Daarom maken we stadsbrede afspraken over de warme overdracht tussen PO en VO.
- A30: Ook de overgang van kinderopvang naar het PO kan gestroomlijnder, we sluiten aan op de plannen die hiervoor binnen het Utrechts Kwaliteitskader Kinderopvang ontwikkeld worden.
- A31: We zetten ons ervoor in dat in 2027 leerlingen een maatwerk diploma kunnen halen in het voortgezet onderwijs, waarbij vakken op verschillende niveaus kunnen worden afgesloten. Landelijk beleid geeft hier ruimte voor, maar we pakken deze ambitie op samen met de Onderwijsinspectie en OCW.
- A32: De kernpartners (samenwerkingsverband, leerplicht, buurtteam en jeugdgezondheidszorg) maken een plan om hun werkwijze af te stemmen op aanwezigheid - in plaats van verzuim - als uitgangspunt in de samenwerking.
- A33: Vanaf nu gebruiken we in Utrecht waarderend taalgebruik voor alle leerlingen, ongeacht hun talenten. We sluiten daarbij aan op het mbo-manifest.

Afwegingskader

De ambities binnen dit thema zorgen naar verwachting voor vermindering van segregatie en meer gelijke kansen. Dit is een heldere ambitie in het huidige coalitieakkoord, en dit doel heeft vanuit maatschappelijk oogpunt grote meerwaarde. Maar niet alle kinderen/jongeren gedijen goed in groepen waar sprake is van grote verschillen in leeftijd, leertempo of leerniveau.

Bijlagen

De UOA als de Utrechtse LEA+

Met de Utrechtse Onderwijsagenda geven we kleur en invulling aan onze wettelijke taak als onderwijsbesturen en gemeente om een Lokaal Educatieve Agenda op te stellen. Gemeenten hebben de wettelijke opdracht om regelmatig te overleggen met schoolbesturen en kinderopvangorganisaties over gedeelde onderwijsthema's zoals:

1. het voorkomen van segregatie
2. het bevorderen van integratie
3. het bestrijden van onderwijsachterstanden
4. de afstemming over inschrijvings- en toelatingsprocedures.

De oorsprong hiervan ligt bij de wet op het primair onderwijs (WPO art. 161) en in de wet op het voorgezet onderwijs (WVO art. 3.42). De LEA bepaalt dat gemeenten en schoolbesturen verplicht zijn om *jaarlijks overleg* te voeren over deze thema's. In de memorie van toelichting wordt gesuggereerd dat daarover ook afspraken gemaakt worden. De wet beoogt dat op deze wijze een kwaliteitsdialoog tussen schoolbesturen, kinderopvang en gemeente ontstaat.

De UOA werkagenda geeft weer over welke thema's de gemeente en onderwijsbesturen overleggen en ook welke afspraken er gemaakt zijn. Hieronder geven we dit nogmaals beknopt aan zodat duidelijk is welke ambities de UOA bevat:

1. Voorkomen van segregatie.

Utrecht is een diverse stad waar mensen met verschillende achtergronden samenleven. Het onderwijs is bij uitstek een ontmoetingsplek voor kinderen en jongeren met verschillende achtergrondkenmerken. We zien echter in de praktijk dat deze ontmoeting niet altijd plaatsvindt binnen de school. Enerzijds wordt dit veroorzaakt doordat mensen met verschillende kenmerken in verschillende wijken wonen en daardoor naar andere scholen gaan. Dit noemen we woonsegregatie. Anderzijds zien wij scholen met een homogene samenstelling in gemengde buurten. In dit geval zijn de scholen geen afspiegeling van de wijk en praten we over schoolkeuzesegregatie. Het tegengaan van onderwijssegregatie is een complex vraagstuk dat op gespannen

Bijlagen - De UOA als de Utrechtse LEA+

voet staat met de vrijheid van schoolkeuze en sterk ook wordt beïnvloed door woonsegregatie. Het terugdringen van segregatie en daarmee het bevorderen van inclusie, vraagt om tegensturen op vier assen: toegang tot onderwijs, ontmoeten, burgerschap en huisvesting.

Welke afspraken maakt de UOA?

Bevorderen toegang

- Ongelijk investeren voor gelijke kansen betekent ook dat financiële middelen geen obstakel mogen zijn om als kind in Utrecht mee te kunnen doen. Dit betekent in de praktijk dat we zoeken naar een alternatief voor de vrijwillige ouderbijdrage in de huidige vorm. We ontwikkelen samen met de schoolbesturen in 2024 een plan voor een solidariteitsfonds dat ten goede komt aan leerlingen (en hun ouders) uit de laagste inkomensgroepen.

Ontmoeten

- Inzet op de realisatie van drie buurtscholen. Het uitgangspunt is dat de buurtschool een plek is voor alle kinderen uit de buurt, waar kinderen met elkaar en hun omgeving vorm en inhoud geven aan hun ontwikkelproces. Het gaat om locaties waarvan de drempel laag is en waar niet alleen kinderen en jongeren zelf, maar ook hun ouders durven binnen te stappen om hulp te vragen en nieuwe mensen te leren kennen. Per buurt bepalen we welke partners nodig zijn om in de wensen en behoeften van de mensen in de buurt te voorzien.
- Vriendschapsschool. Een vriendschapsschool is een uitwisselingstraject tussen twee scholen met verschillende leerlingenpopulaties. In een vriendschapsschool ontmoeten leerlingen met verschillende achtergronden elkaar en werken ze met elkaar samen. Het doel is dat er meer begrip voor de ander komt en leerlingen leren omgaan met diversiteit. Via het samenwerkingsverband Utrecht stimuleren en ondersteunen wij scholen met het opstarten van een vriendschapsschool.
- Investeren in de ontwikkeling van 10-14 en 0-18 onderwijsvoorzieningen. Deze voorzieningen hebben de potentie om bij te dragen aan het bieden van een drempelloze schoolervaring.

- We willen zicht hebben op de buurten in de stad waar kansengelijkheid onder druk staat. Deze bevinden zich lang niet alleen in de meer kwetsbare wijken. We ontwikkelen kansenwerkplaatsen op plekken die we kiezen op basis van verminderde sociale cohesie of in buurten waar basisvaardigheden sterker dan gemiddeld achterblijven. Hiervoor is in de tekst een procesvoorstel gedaan.

Burgerschap

- Utrecht heeft nadrukkelijk gekozen voor de aanpak van de Vreedzame School. De Vreedzame School is een compleet programma voor basisscholen voor de ontwikkeling van sociale competentie en democratisch burgerschap. Daarnaast is het goede aanpak in het kader van mentale weerbaarheid en veerkracht, kinderen voelen zich verantwoordelijk voor elkaar en voor de gemeenschap en staan open voor de verschillen. We geven een impuls aan projecten zoals Vleuten Versterkt, Great Minds en De Vreedzame School. In 2027 hebben alle kinderen en jongeren in de stad laagdrempelig toegang tot deze projecten. We organiseren daarbij ontmoetingen tussen verschillende projecten, om van elkaar te leren. Utrecht is een Vreedzame stad. Dat houdt in dat op wijkniveau alle organisaties die actief zijn met jeugd en ouders vanuit een gezamenlijke pedagogische visie en aanpak samenwerken. Ook de kinderopvang (KO, VE en BSO) nemen hier actief aan deel.

Onderwijshuisvesting

- In hoofdstuk 3 van de UOA werkagenda wordt de investering in het ontwikkelen van buurtscholen beschreven. In deze buurtscholen kan plek zijn voor meerdere scholen van diverse denominaties onder één dak, wat schoolkeuzesegregatie helpt tegengaan.
- We verkennen samen met schoolbesturen op welke manier we onderwijshuisvesting inclusiever vorm kunnen geven, in lijn met de motie 'Inclusief & Adaptief'. Ook verkennen we hoe we het principe ongelijk investeren voor gelijke kansen kunnen toepassen op de programmering van schoolgebouwen. De resultaten van dit onderzoek werken we verder uit in het IHP.

2. Bevorderen van integratie.

Welke afspraken maakt de UOA?

- Het leveren van een cruciale bijdrage aan het bevorderen van integratie door de focus te leggen op inclusief onderwijs
- Doorlopende leerlijnen, latere selectie
- Kansenwerkplaatsen ontwikkelen op plekken die we kiezen op basis van verminderde sociale cohesie of in buurten waar basisvaardigheden sterker dan gemiddeld achterblijven.
- Investeren in (preventieve) sociaal emotionele ontwikkeling en mentale gezondheid
- Verstevigen van ouderbetrokkenheid op dit thema
- Ontwikkelen van onderwijsgebouwen die ruimte bieden aan deze ambities

3. Bestrijden onderwijsachterstanden.

Welke afspraken maakt de UOA?

- Investeren in basisvaardigheden (taal, rekenen en burgerschap)
- Inzetten op voldoende professionals via Utrecht Leert
- Het ontwikkelen van een doorlopende ontwikkellijn vanaf het jonge kind en het faciliteren van vloeiende overgangen om onderwijsachterstanden te voorkomen en in te halen
- De bibliotheek op school

4. Afstemming over inschrijving en toelating.

Welke afspraken maakt de UOA?

- Naast de UOA is er nog een aparte overlegstructuur in de stad: het bestuurlijk overleg OAB. In dit overleg worden concrete afspraken gemaakt over de doelgroepdefinitie van de VE, initiatieven om onderwijsachterstanden te bestrijden, er wordt afgestemd over inschrijvings- en toelatingsprocedures en over de doorgaande lijn van de voorscholen naar de basisscholen. Ook voor dit overleg zijn de ambities uit deze UOA werkagenda leidend en er bestaat een sterke uitwisseling tussen de overleggen, ook omdat het voor een belangrijk deel om dezelfde partners gaat.

Met de UOA voldoen we aan – en gaan we verder dan – onze wettelijke opdracht binnen de LEA. We beperken ons niet tot de hierboven genoemde vier opdrachten, maar hebben vijf bredere thema's geformuleerd waarop we gezamenlijk voortgang willen boeken. Hierbij zijn we er als onderwijspartners van overtuigd dat we samen verder komen dan alleen.

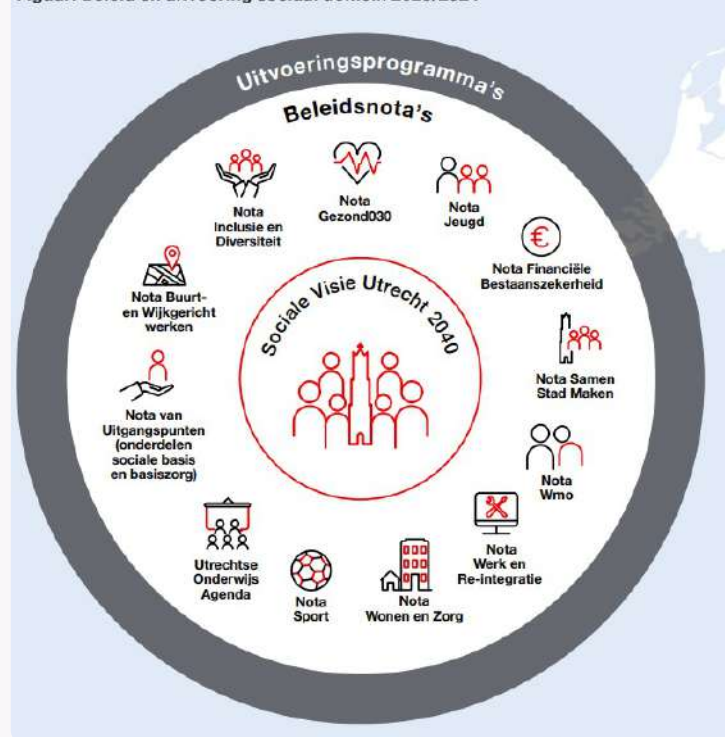
De vijf thema's zijn in een zorgvuldig en gezamenlijk proces met partners geformuleerd, en vormen een uitwerking én uitbreiding op onze wettelijke taak. We overleggen niet alleen met elkaar, maar gaan gezamenlijk aan de slag met de uitvoering om het Utrechtse onderwijs te verbeteren. Dit doen we vanuit verschillende rollen en verantwoordelijkheden, maar met deze agenda laten we zien dat we gezamenlijk gebaat zijn bij goed onderwijs.

Samenhang in beleid en uitvoering

We willen dat Utrecht een stad is waar iedereen gezond kan leven, zich veilig kan voelen en zich kan ontwikkelen. Dat betekent dat onze grootste inspanningen gericht zijn op de bestaanszekerheid van de inwoners, het kansrijk opgroeien van onze kinderen en het gezond samenleven in alle wijken. Deze opgaven liggen verankerd in de gehele gemeentelijke organisatie en in onze samenwerking met partnerorganisaties en inwoners. Onze beleidsnota's en uitvoeringsprogramma's in het sociaal- en ruimtelijk domein hangen dan ook nauw met elkaar samen. We maken beleid dat anticipeert op ontwikkelingen en te verwachte behoeften van de stad en past binnen wetgeving en landelijke akkoorden. Dit beleid maken we samen met de stad en voeren we samen uit.

Met deze UOA zien we ook dat we breder gemeentelijk beleid versterken. Zoals het beleid op Volksgezondheid, waarin de centrale ambitie is om gezondheidsverschillen te verkleinen door het versterken van bestaanszekerheid, sociale kracht, een gezonde leefomgeving, mentale gezondheid en gezonde leefgewoonten, waarvoor scholen ook een belangrijk vindplaats en partner zijn. Ook de Utrechtse inzet op inclusie en diversiteit en de UOA versterken elkaar door de inzet op gelijke kansen, en door onze heldere ambitie om meer inclusieve scholen te ontwikkelen. En natuurlijk hangt een groot deel van de ambities in de UOA nauw samen met het Utrechtse jeugdbeleid, omdat we een belangrijke rol zien weggelegd voor professionals uit het jeugdhulpdomein en de sociale basis.

Figuur: Beleid en uitvoering sociaal domein 2023/2024

Financiële gevolgen

De ambities uit deze werkagenda worden gezamenlijk gedragen door de leden van de UOA. Dat wil zeggen dat alle partners (onderwijs en gemeente) zich aan de inhoud van de UOA commiteren en hun (strategische meerjaren-)beleid hierop laten aansluiten en hun middelen ook volgens die lijn aanwenden. Iedere partner heeft daarbinnen zijn eigen verantwoordelijkheidsgebied en mandaat: de schoolbesturen zijn verantwoordelijk voor scholen en het onderwijs dat gegeven wordt. De schoolbesturen ontwikkelen meerjarig strategisch beleid dat kaderstellend is voor de schoollocaties, die op basis van de koers van het schoolbestuur hun jaarplannen ontwikkelen. Schoolbesturen koppelen hun begroting aan dit strategisch meerjarenbeleid. In het strategische beleidsplan van SPO Utrecht staat bijvoorbeeld: '[...] Als Utrechtse onderwijspartners hebben we dit concreter gemaakt in de Utrechtse Onderwijs Agenda en uitgewerkt in een werkagenda. Wij onderschrijven deze agenda en geven er mede vorm aan.'

De gemeente is verantwoordelijk voor (onder andere) onderwijshuisvesting en de bibliotheek. De gemeente zet daarnaast bestaande programma's in het onderwijs voort zoals Gezond Gewicht op School, het Utrechtse Beweegprogramma en de Gezonde School Aanpak.

In dit overzicht geven we per thema aan welke ambities niet bekostigd kunnen of zullen worden door de schoolbesturen, over welke bedragen het op hoofdlijnen gaat, en hoe we deze ambities willen bekostigen. Algemeen geldt dat we alle gemeentelijke ambities dekken vanuit de huidige programmabegroting onderwijs, onder voorbehoud van de besluitvorming in het licht van de actuele financiële situatie en de bezuinigingsopgave ten gevolge daarvan. Voor de ambities die implicaties hebben voor onderwijshuisvesting geldt bovendien dat de dekking hiervoor nog bij voorjaarsnota, dan wel via het Integraal Huisvestingsplan (IHP) gevonden moet worden. Eventuele negatieve effecten zouden vanaf 2025 kunnen plaatsvinden. Medio 2025 zal er een midterm review georganiseerd worden om de financiële situatie te bespreken en eventuele bijstellingen ter besluitvorming voor te leggen aan college.

Bijlagen - Financiële gevolgen

	Onderdeel	Planning en toelichting	Bedrag	Gedekt uit
Sociaal emotionele ontwikkeling	A3: We implementeren de aanpak om prestatiedruk tegen te gaan (Vleuten versterkt) en starten een vergelijkbaar initiatief in drie nieuwe wijken.		€150.000, - in 2024	Gedekt in de begroting van Jeugd, zorg en veiligheid.
Sociaal emotionele ontwikkeling	A5: We zoeken naar een alternatief voor de vrijwillige ouderbijdrage in de huidige vorm. Onderdeel van dit voorstel is een gedeeltelijke compensatie door de gemeente aan scholen.	We ontwikkelen samen met de schoolbesturen in 2024 een plan voor een solidariteitsfonds dat volgens de principes van ongelijk investeren voor gelijke kansen ten goede komt aan leerlingen (en hun ouders) uit de laagste inkomensgroepen.	Naast bestaande interventies, zoals het JEF, richten we een solidariteitsfonds op. Als initiator investeren we jaarlijks €75.000, - in het solidariteitsfonds.	Gedekt in begroting onderwijs.
Stevige basis voor ontwikkeling	A6a: Inzet op een uitbreiding van de Bibliotheek op school (dBos), een effectieve methode die bijdraagt aan het leesplezier, de leesvaardigheid en digitale geletterdheid.	In de breedte van de begroting onderwijs wordt gekeken waar we andere keuzes kunnen maken om een investering in deze orde van grootte mogelijk te maken.	Inzetten op €400.000, - in 2025 Aanspraak maken op landelijke middelen vanuit Masterplan Basisvaardigheden.	Gedekt in de begroting onderwijs.

	A6c: Vrij voorleesuur introduceren op scholen.		€30.000 per jaar	Gedekt in begroting onderwijs.
	A7: We bieden alle Utrechtse onderwijsprofessionals een gratis abonnement van de bibliotheek aan.	Uitgaande van 1100 onderwijsprofessionals die werkzaam zijn in Utrecht, maken we een lumpsum afspraak met de bibliotheek.	€80.000 euro per jaar	Gedekt in begroting onderwijs, lumpsum constructie met bibliotheek.
Flexibel samenwerken en huisvesten	A14: We streven naar het realiseren van 3 buurtscholen in 2027.	Het realiseren van buurtscholen kan in bestaande schoolgebouwen, maar we reserveren vanaf 2026 een budget van €500.000,- per buurtschool, oftewel €20.000,- kapitaallasten per buurtschool om tegemoet te komen aan ruimtelijke wensen.	3 x €500.000,-	Gedekt vanuit incidenteel vrijvallende middelen Onderwijshuisvesting. Waarbij de Raad op projectniveau nog het projectkrediet moet autoriseren conform de reguliere P&C cyclus.
	A16: Realisatie van pilots inclusieve onderwijshuisvesting.	Het realiseren van inclusieve onderwijshuisvesting vereist aanpassing van schoolgebouwen. We reserveren in 2025 en 2026 een budget van €200.000,- voor de realisatie van pilots.	2 x €200.000,-	Gedekt vanuit incidenteel vrijvallende middelen Onderwijshuisvesting. Structurele middelen voor deze ambities passen niet binnen de Onderwijshuisvesting begroting en moeten na besluitvorming IHP 2026-2041 in Voorjaarsnota 2025 worden aangevraagd.
Algemeen	Regie op uitvoering van de agenda.	Jaarlijks voor de looptijd van de agenda.	€200.000,- per jaar	Gedekt in begroting onderwijs.

	Toelichting	2024	2025	2026	2027	Totale periode
Kansen voor elk kind	Gedekt uit programma onderwijs.	€75.000,00	€75.000,00	€75.000,00	€75.000,00	€300.000,00
Sociaal emotionele ontwikkeling	Gedekt uit programma Jeugd.	€150.000,00				€150.000,00
Stevige basis voor ontwikkeling	Gedekt uit programma onderwijs.		€400.000,00			€400.000,00
Stevige basis voor ontwikkeling	Gedekt uit programma onderwijs.	€80.000,00	€80.000,00	€80.000,00	€80.000,00	€320.000,00
Stevige basis voor ontwikkeling	Gedekt uit programma onderwijs.	€30.000,00	€30.000,00	€30.000,00	€30.000,00	€120.000,00
Flexibel samenwerken en huisvesten	Zie toelichting in bovenstaande tabel bij A14.		€500.000,00	€500.000,00	€500.000,00	€1.500.000,00
Flexibel samenwerken en huisvesten	Zie toelichting in bovenstaande tabel bij A16		€200.000,00	€200.000,00		€400.000,00
Algemeen	Gedekt uit programma onderwijs.	€200.000,00	€200.000,00	€200.000,00	€200.000,00	€800.000,00
Totaal		€535.000,00	€985.000,00	€1.335.000,00	€1.335.000,00	€3.990.000,00

Vervolg

We zetten de volgende stappen:

1. Projectstructuur inrichten
2. Bestaande initiatieven en structuren inventariseren
3. Uitvoeringsplannen maken
4. Uitvoeren en monitoren
5. Informeren en verantwoorden

1. Projectstructuur inrichten

Op elk van de vijf thema's vormen we een projectteam, bestaande uit een afvaardiging van de betrokken organisaties (onderwijs en kinderopvang), bestaande netwerken en de gemeente. Dit zijn vaak mensen die werken in de praktijk, maar we zorgen ook voor verrijking met mensen vanuit kennisinstituten en beleidsadviseurs. We denken aan zo'n 4-6 mensen per projectteam, zodat we snel kunnen schakelen en handelen, maar ook genoeg capaciteit hebben om impact te maken. Aan ieder thema verbindt zich in elk geval één UOA-bestuurder die in de dagelijkse praktijk betrokken is op dit thema. Zo blijft het eigenaarschap van de werkagenda bij de UOA en kunnen we knelpunten die zich mogelijk voordoen en die vragen om een bestuurlijke oplossing aangepakt worden. Voor onderwijshuisvesting geldt dat dit via de projectgroep en stuurgroep van het IHP gerealiseerd wordt, daar hierin integraal naar alle huisvestingsvragen gekeken wordt.

2. Bestaande initiatieven en structuren inventariseren

De projectteams zullen zich verhouden tot bestaande initiatieven en structuren. Het is niet de bedoeling dat we met deze agenda dingen dubbel doen, maar juist versterken waar we er al mee bezig zijn. Daarvoor is het nodig om een goed overzicht te hebben van alles wat er voor initiatieven en structuren zijn in onze stad en vanuit het projectteam daarop aan te sluiten. Het projectteam kan als een aanjager en motor extra beweging brengen, zodat de initiatieven en structuren maximaal worden benut om de gezamenlijke doelstellingen en resultaten op de thema's te realiseren. Ook kunnen zij meedenken over hoe de gezamenlijk partners van de UOA de capaciteit en middelen zo kunnen richten dat er een beter resultaat wordt behaald. Daarin zoeken we verbinding met bestaande partners in de sociale basis en de jeugdhulp, en andere organisatieonderdelen van de gemeente die actief zijn op scholen zoals Jeugd, Volksgezondheid, de Jeugdgezondheidszorg, Werk en Inkomen, Utrecht voor iedereen etc.

3. Uitvoeringsplannen maken

De projectteams zullen aan de hand van de werkagenda van de UOA jaarplannen maken met concrete doelen en bijbehorende acties.

4. Uitvoeren en monitoren

In het kader van monitoring organiseren we een midtermreview en een eindevaluatie aan het einde van de looptijd van de werkagenda. De uitkomsten hiervan worden gebruikt om tussentijds bij te sturen en om te verantwoorden. Een financiële haalbaarheidstoets is hier onderdeel van. Mogelijke knelpunten worden ter besluitvorming voorgelegd aan college. De uitkomsten worden gedeeld met de raad.

5. Informeren en verantwoorden

Via de kwartaalbrieven onderwijs informeren we de raad over de voortgang per thema.

Terugblik UOA Agenda 2019-2022

Voor de periode 2019 – 2022 werd in 2019 de agenda 'Utrecht groeit met je mee' gepresenteerd. In deze agenda werden vier pijlers gedefinieerd:

- Ambitie: gelijke onderwijskansen voor ieder kind
- Urgentie: (de beste) leraren gezocht!
- Behoeft: bouwen en verbinden voor de toekomst
- Perspectief: werk voor iedereen

In deze terugblik beschrijven we beknopt welke resultaten uit deze vorige agenda behaald zijn, welke kansen er nog liggen en welke aandachtspunten er zijn.

Ambitie: gelijke onderwijskansen voor ieder kind

In de periode 2019-2022 is Utrecht aangesloten bij de Gelijke Kansen Alliantie van het Ministerie van OCW. Via een regieteam gelijke kansen, met daarin vertegenwoordigers uit de UOA en gemeente Utrecht, zijn we gekomen tot een gelijke kansen agenda voor onderwijs.

In het kader van gelijke kansen in bijvoorbeeld het aanmeldbeleid ontwikkeld en werd ingezet op het vergroten van het bereik van de voorschoolse educatie. Ook is het Stadsnetwerk Gelijke Kansen opgericht dat nog steeds een belangrijke rol speelt bij de ondersteuning van leerlingen op een informele manier. Daarnaast draagt de ontwikkeling van de nieuwste versie van het Utrechts Kwaliteitskader voor Educatie van het Jonge Kind bij aan gezamenlijke acties op het gebied van kansengelijkheid.

Ook zijn er verschillende initiatieven gestart om specifieke uitdagingen met betrekking tot kansengelijkheid aan te pakken. Zo is het aantal IKC's in Utrecht gegroeid, zijn er verbindingsgroepen gestart tussen VE en PO, en zijn er twee 10-14-scholen opgericht. Dit alles om de overgangen tussen VE, PO en VO te verzachten.

Urgentie: de beste leraren gezocht

Om het tekort aan onderwijsprofessionals integraal en gezamenlijk aan te pakken, is gekozen om in 2019 de projectstructuur 'Utrecht Leert' op te zetten. Hierin hebben schoolbesturen, lerarenopleidingen en de gemeente hun krachten gebundeld om Utrecht dé plek te maken voor het opleiden, ontwikkelen en aantrekken van de beste onderwijsprofessionals. Utrecht Leert functioneert direct onder de UOA, heeft eigen budgetverantwoordelijkheid en rapporteert periodiek aan de UOA.

Utrecht Leert heeft onder andere geleid tot betere samenwerking omtrent het opleiden in de school, onder meer doordat alle Utrechtse studenten nu worden opgeleid via partnerscholen. Hierdoor is het contact tussen opleidingen en scholen intensiever en beter gestructureerd, en is de kans groter dat studenten in het

Utrechtse onderwijs blijven plakken. Bovendien is er afgelopen jaren aandacht besteed aan de zogeheten 'inductie'-periode: de eerste periode van een nieuwe leerkracht op een school, waarvoor nu op veel plekken een stevig startprogramma voor nieuwe docenten is ontwikkeld.

De afgelopen jaren is ook sterk ingezet op het flexibiliseren van opleidingen en het bieden van maatwerk in opleidingen. Ook zijn er innovatieve pilots opgezet om werken in het onderwijs aantrekkelijker en laagdrempeliger te maken. Een mooi voorbeeld hiervan is de opleiding tot 'Pedagogisch Verbinder'.

Een aandachtspunt hierbij is dat dit voor een aantal groepen nog niet (voldoende) flexibiliteit en maatwerk beschikbaar is, zoals voor mbo-studenten. Daarom is onze wens om deze flexibilisering verder vorm te geven, en hierbij aandacht te besteden aan een bredere doelgroep.

Een aandachtspunt uit de vorige agenda waar weinig progressie op geboekt is, betreft het flankerend beleid van de gemeente Utrecht. Hierop zijn kleine stappen gezet, maar om voldoende personeel te behouden, lijkt het essentieel om hier komende jaren extra aandacht aan te besteden.

Onze behoefte: bouwen en verbinden voor de toekomst

De afgelopen jaren is met betrekking tot onderwijshuisvesting ingezet op (onderwijs)gebouwen die duurzaam zijn, die flexibel meebewegen met groei en krimp, en die bijdragen aan gezond stedelijk leven.

Deze inzet van afgelopen jaren is in deze agenda vertaald naar de focus op gezamenlijke, multifunctionele en inclusieve gebouwen – ingericht op basis van de behoeften van de wijk. Daarmee verwachten we nog beter aan te sluiten op de behoeften van kinderen, jongeren, hun ouders en onderwijsprofessionals in de stad.

Perspectief: werk voor iedereen

In het hoofdstuk 'werk voor iedereen' uit de agenda van 2019-2022 lag de focus op een goede aansluiting tussen onderwijs en de arbeidsmarkt. Daarbij bestond de ambitie om de arbeidsmarktagenda voor Utrecht verder te ontwikkelen naar een Regionale Skills Agenda, waarmee de beroepsbevolking klaargestoomd kon worden voor de arbeidsmarkt van de nabije toekomst. Inmiddels is in de regio de Utrecht Talent Alliantie opgezet, waarvanuit gewerkt wordt aan een sterke regionale arbeidsmarkt. Daarnaast wordt momenteel gewerkt aan een beleidsnota arbeidsmarkt. Deze verschijnt in de zomer van 2024.

Ook was er in de vorige agenda expliciete aandacht voor de waarde van het mbo. Hier is in de afgelopen jaren in toenemende mate aandacht aan besteed. Om de waarde van het MBO te benadrukken is in 2023 het plan 'Waardering voor vakmanschap' (2023-2026)²⁹ ontwikkeld. Hierin wordt onder andere aandacht besteed aan het belang van een positief beeld van het mbo, het studentenleven voor mbo'ers en het belang van genoeg goede stageplekken.

²⁹ <https://www.utrecht.nl/fileadmin/uploads/documenten/zorg-en-onderwijs/onderwijs/informatie-voor-onderwijsprofessionals/mbo/2023-03-uitvoeringsplan-mbo-2023-2026-waardering-voor-vakmanschap.pdf>

Werkagenda 2024-2027